

Felmérés lézeres letapogatással és pilóta nélküli felvevő rendszerekkel

Dr. Jancsó Tamás
jancso.tamas@amk.uni-obuda.hu

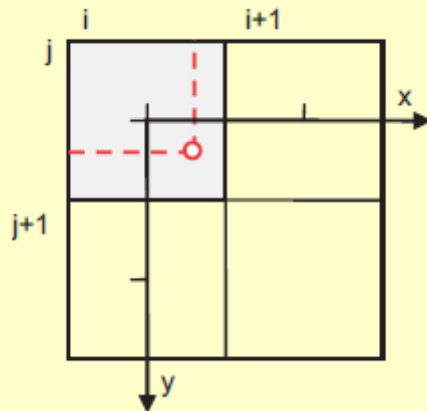
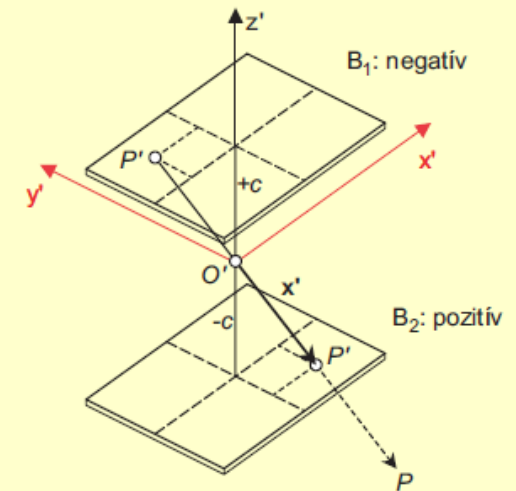
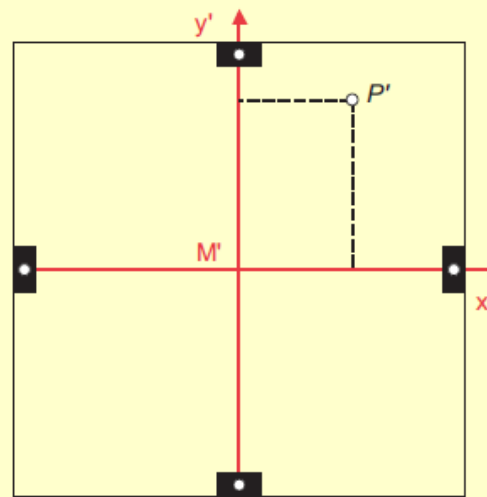
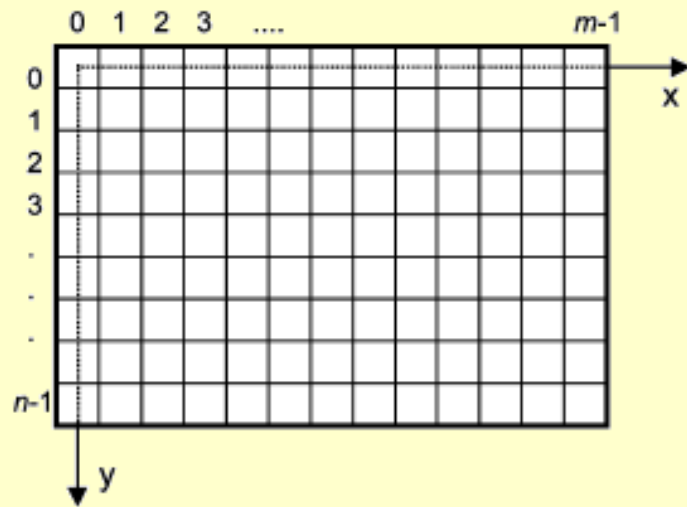
Tartalom

- Matematika alapok
- Képképzés eszközei az RPAS rendszerekben
- Digitális képek sajátosságai
- Digitális ortofotó
- Pilóta nélküli felvevő rendszerek (RPAS)
- Digitális fotogrammetriai munkaállomások
- Légiháromszögelés
- Felmérés lézeres letapogatással
- Előállítható végtermékek, kiértékelési módok
- Alkalmazási példák

Matematikai alapok 1.

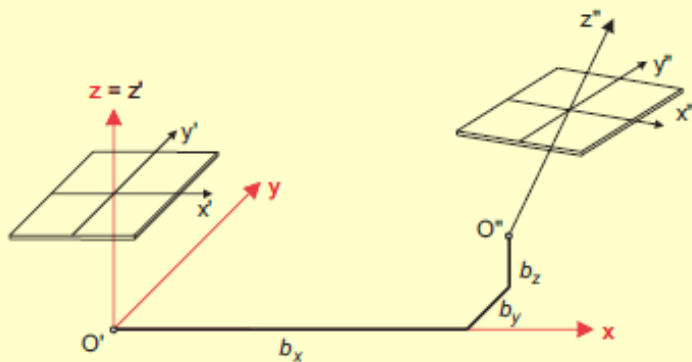
Koordináta rendszerek – kép (pixel), kamera

Digitális kameránál a kép- és pixel koordináta rendszer egybeeshet.

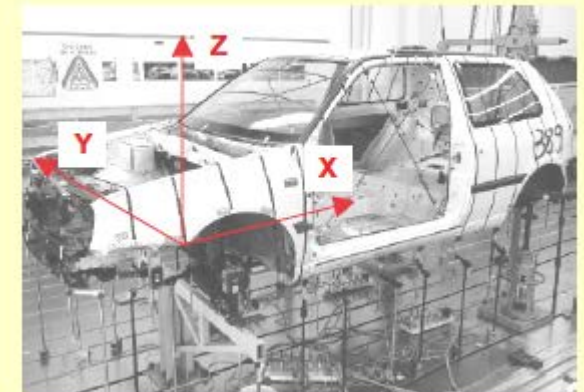
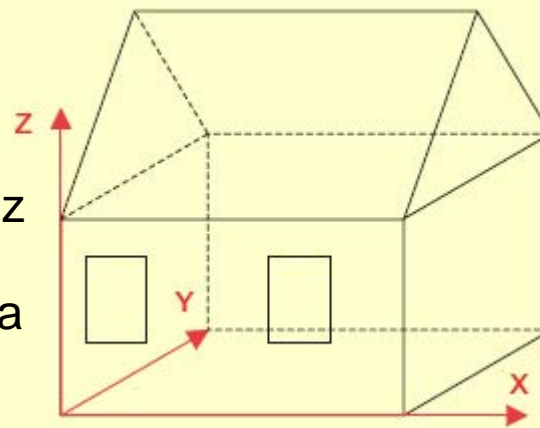
Matematikai alapok 2.

Koordináta rendszerek – modell, tárgy

A modell koordináta rendszer célja a térmodell előállításához szükséges képek kölcsönös helyzetének a leírása.

A tárgy koordináta rendszer célja a térmodell beillesztése a térképezéshez használt terepi koordináta rendszerbe (ez legtöbbször a geodéziai koordináta rendszer, de nem feltétlenül).

Matematikai alapok 3.

Koordináta transzformációk a fotogrammetriában

Helmert transzformáció

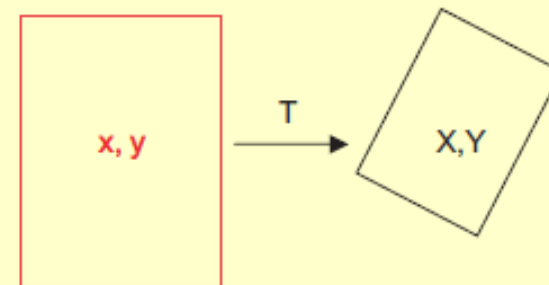
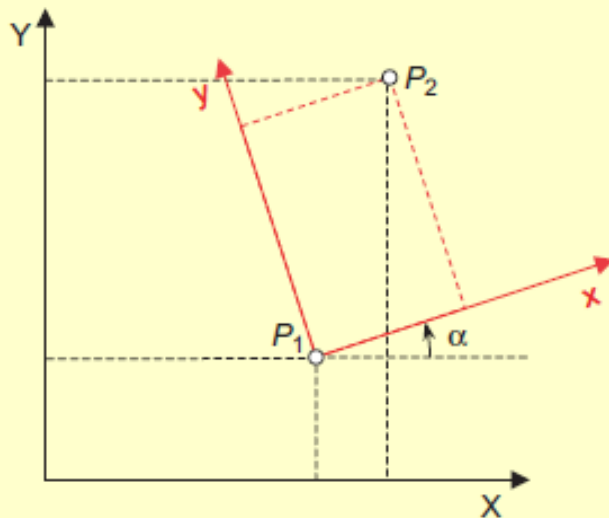
$$X = a_0 + a_1x - b_1y$$

$$Y = b_0 + b_1x + a_1y$$

vagy

$$X = a_0 + m(x \cos \alpha - y \sin \alpha)$$

$$Y = b_0 + m(x \sin \alpha + y \cos \alpha)$$

Matematikai alapok 4.

Koordináta transzformációk a fotogrammetriában

Affin transzformáció

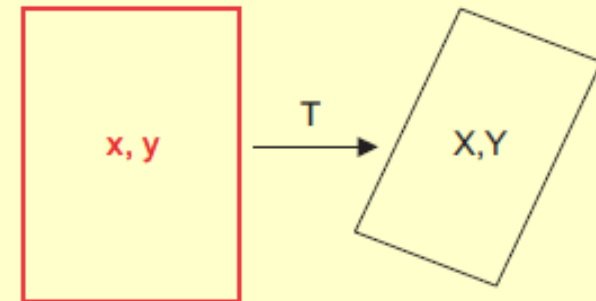
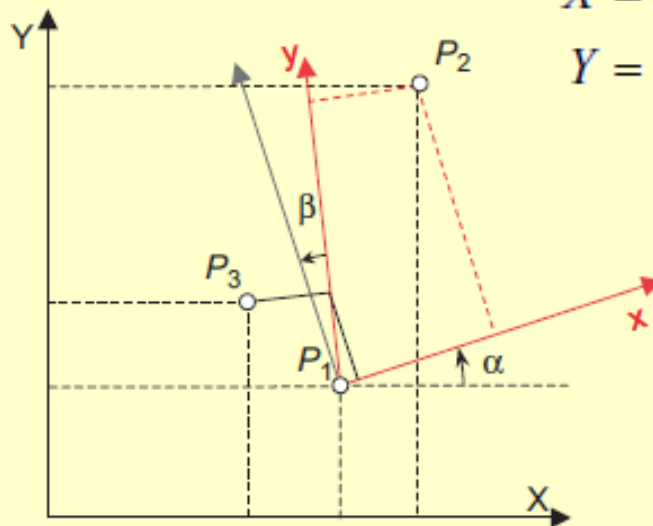
$$X = a_0 + a_1x + a_2y$$

$$Y = b_0 + b_1x + b_2y$$

vagy nem-lineáris formában, ahol $a_0 = X_0$ and $b_0 = Y_0$

$$X = X_0 + m_X x \cos \alpha - m_Y y \sin(\alpha + \beta)$$

$$Y = Y_0 + m_X x \sin \alpha + m_Y y \cos(\alpha + \beta)$$

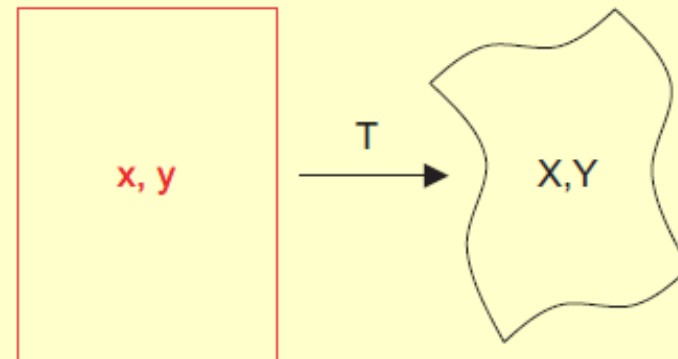

Matematikai alapok 5.

Koordináta transzformációk a fotogrammetriában Polinomiális transzformáció

$$X = \sum_{j=0}^n \sum_{i=0}^j a_{ji} x^{j-i} y^i$$

$$Y = \sum_{j=0}^n \sum_{i=0}^j b_{ji} x^{j-i} y^i$$

$$X = a_{00} + a_{10}x + a_{11}y + a_{20}x^2 + a_{21}xy + a_{22}y^2$$

$$Y = b_{00} + b_{10}x + b_{11}y + b_{20}x^2 + b_{21}xy + b_{22}y^2$$

Matematikai alapok 6.

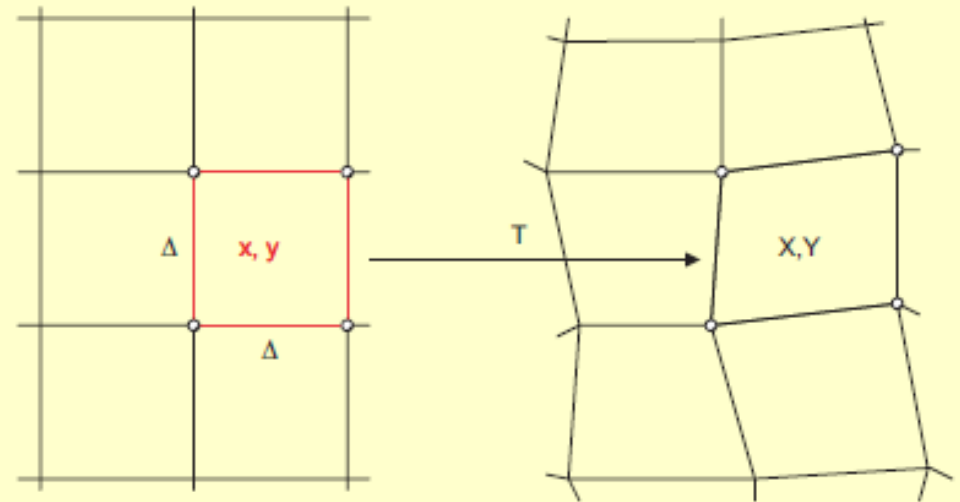
Koordináta transzformációk a fotogrammetriában

Bilineáris transzformáció

Nyolc paraméter meghatározásához legalább 4 közös pontra van szükség. Használható pl. digitális felszínmodellek rácshálójának interpolációjánál.

$$X = a_0 + a_1x + a_2y + a_3xy$$

$$Y = b_0 + b_1x + b_2y + b_3xy$$

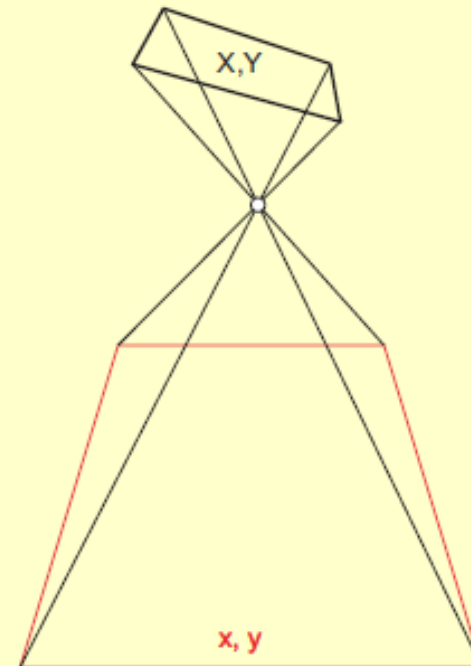
Matematikai alapok 7.

Koordináta transzformációk a fotogrammetriában

Projektív transzformáció

Nyolc paraméter meghatározásához legalább 4 közös pontra van szükség. Ha a terep síknak tekinthető, ezzel a transzformációval a képből közvetlenül számítható az X, Y terepi koordináták.

$$X = \frac{a_0 + a_1x + a_2y}{1 + c_1x + c_2y}$$
$$Y = \frac{b_0 + b_1x + b_2y}{1 + c_1x + c_2y}$$

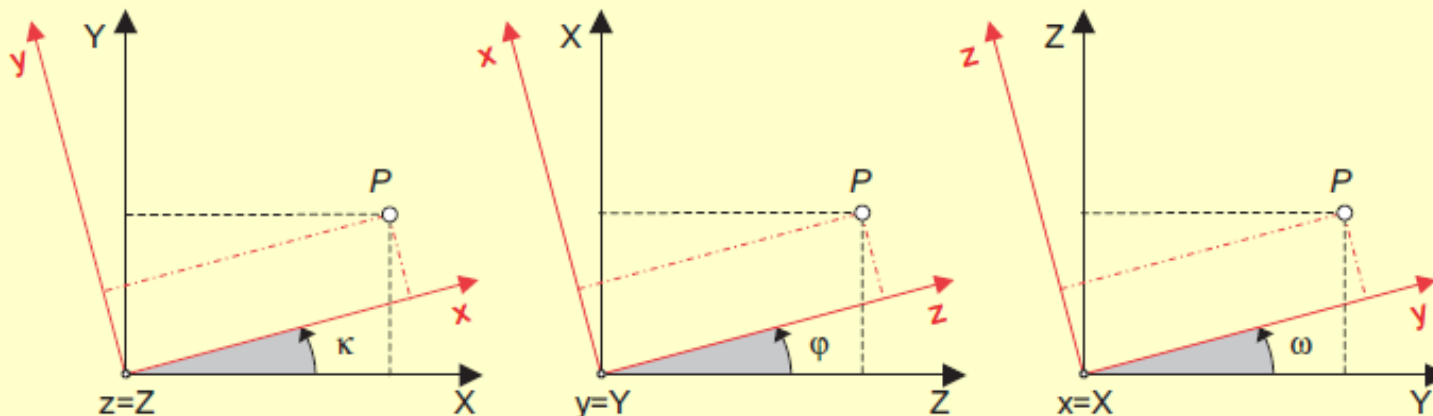

T. Luhmann – S. Robson – S. Kyle – I. Harley: Close Range Photogrammetry, Whittles Publishing, ISBN: 0-470-10633-6, 2006

Matematikai alapok 8.

Koordináta transzformációk a fotogrammetriában Térbeli forgatások – forgató mátrix

$$\begin{array}{ccc}
 \mathbf{X} = \mathbf{R}_\kappa \mathbf{x} & \mathbf{X} = \mathbf{R}_\varphi \mathbf{x} & \mathbf{X} = \mathbf{R}_\omega \mathbf{x} \\
 \begin{bmatrix} X \\ Y \\ Z \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \cos \kappa & -\sin \kappa & 0 \\ \sin \kappa & \cos \kappa & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \end{bmatrix} & \begin{bmatrix} X \\ Y \\ Z \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \cos \varphi & 0 & \sin \varphi \\ 0 & 1 & 0 \\ -\sin \varphi & 0 & \cos \varphi \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \end{bmatrix} & \begin{bmatrix} X \\ Y \\ Z \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & \cos \omega & -\sin \omega \\ 0 & \sin \omega & \cos \omega \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \end{bmatrix}
 \end{array}$$

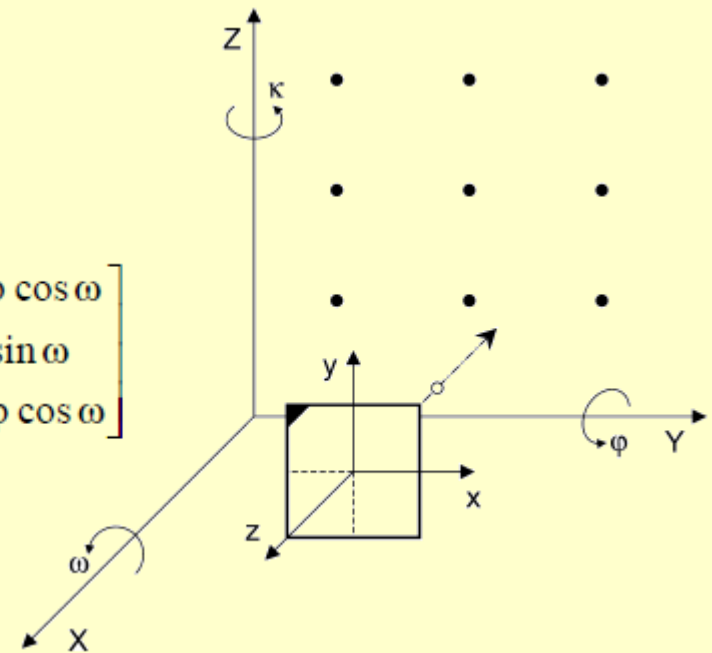
T. Luhmann – S. Robson – S. Kyle – I. Harley: Close Range Photogrammetry, Whittles Publishing, ISBN: 0-470-10633-6, 2006

Matematikai alapok 9.

Koordináta transzformációk a fotogrammetriában Térbeli forgatások – forgató mátrix

$$\mathbf{R}_{\varphi\omega\kappa} = \begin{bmatrix} r_{11} & r_{12} & r_{13} \\ r_{21} & r_{22} & r_{23} \\ r_{31} & r_{32} & r_{33} \end{bmatrix}$$

$$= \begin{bmatrix} \cos \varphi \cos \kappa + \sin \varphi \sin \omega \sin \kappa & -\cos \varphi \sin \kappa + \sin \varphi \sin \omega \cos \kappa & \sin \varphi \cos \omega \\ \cos \omega \sin \kappa & \cos \omega \cos \kappa & -\sin \omega \\ -\sin \varphi \cos \kappa + \cos \varphi \sin \omega \sin \kappa & \sin \varphi \sin \kappa + \cos \varphi \sin \omega \cos \kappa & \cos \varphi \cos \omega \end{bmatrix}$$

Matematikai alapok 10.

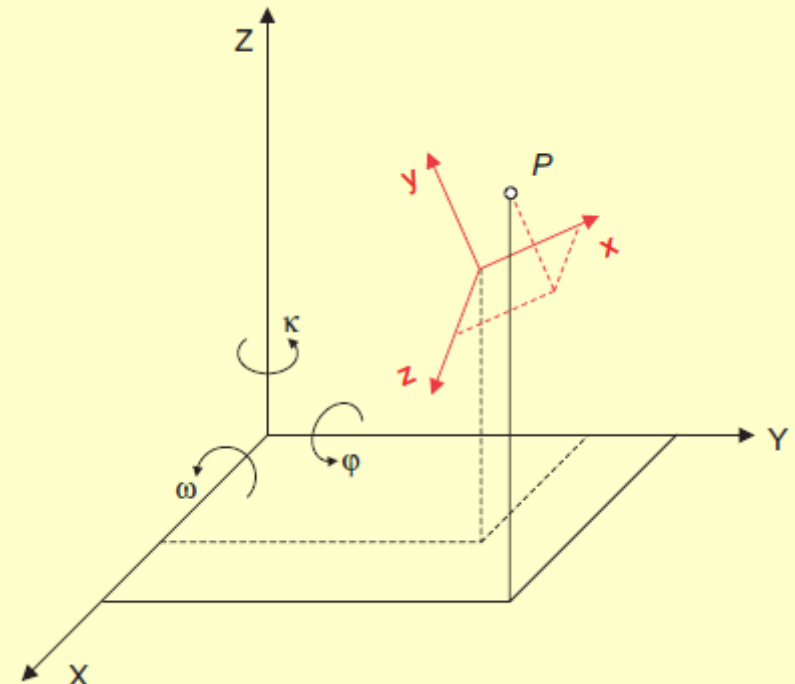
Koordináta transzformációk a fotogrammetriában

Térbeli hasonlósági transzformáció

7 paraméter: 3 eltolási érték - X_0 , Y_0 , Z_0 , 3 forgatási szög - ω , ϕ , κ (az $\mathbf{R}$ forgatási mátrix tartalmazza) és egy m méretarány-tényező.

$$\mathbf{X} = \mathbf{X}_0 + m\mathbf{R}\mathbf{x}$$

$$\begin{bmatrix} X \\ Y \\ Z \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} X_0 \\ Y_0 \\ Z_0 \end{bmatrix} + m \begin{bmatrix} r_{11} & r_{12} & r_{13} \\ r_{21} & r_{22} & r_{23} \\ r_{31} & r_{32} & r_{33} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \end{bmatrix}$$

T. Luhmann – S. Robson – S. Kyle – I. Harley: Close Range Photogrammetry, Whittles Publishing, ISBN: 0-470-10633-6, 2006

Matematikai alapok 11.

Kiegyenlítés a fotogrammetriában

Túlhatározott, nem-lineáris egyenletekből álló egyenletrendszer megoldása. Általában, a cél paraméterek meghatározása a mérések alapján. Nincs egyértelmű megoldás, így az ismeretlen paraméterek értékeit becsüljük a funkcionális és sztochasztikus modell alapján.

$$\hat{\mathbf{I}}_{n,1} = \mathbf{I}_{n,1} + \mathbf{v}_{n,1} = \mathbf{A}_{n,u} \hat{\mathbf{X}}_{u,1} \quad : \text{ funkcionális modell}$$

$$\mathbf{K}_{ll} = \begin{bmatrix} \sigma_1^2 & \rho_{12}\sigma_1\sigma_2 & \dots & \rho_{1n}\sigma_1\sigma_n \\ \rho_{21}\sigma_2\sigma_1 & \sigma_2^2 & \dots & \rho_{2n}\sigma_2\sigma_n \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \rho_{n1}\sigma_n\sigma_1 & \dots & \dots & \sigma_n^2 \end{bmatrix}$$

$$\mathbf{Q}_{ll} = \frac{1}{s_0^2} \mathbf{K}_{ll} = \mathbf{P}^{-1} \quad : \text{ sztochasztikus modell}$$

$$p_i = \frac{s_0^2}{s_i^2} \quad \mathbf{v}^T \mathbf{P} \mathbf{v} \rightarrow \min!$$

σ_i : L_i , $i = 1..n$ mérések középhibája.

ρ_{ij} : korrelációs koeff. L_i és L_j , $i \neq j$ között.

Matematikai alapok 12.

Kiegyenlítés a fotogrammetriában

$$1) \quad \mathbf{P} = \mathbf{Q}_{ll}^{-1}$$

$n,n \quad n,n$

: súly mátrix

$$3) \quad \mathbf{Q} = \mathbf{N}^{-1}$$

$u,u \quad u,u$

: normál egyenletek megoldása, ahol a Q mátrix az ismeretlenek kofaktor mátrixa

$$2) \quad \mathbf{N} \hat{\mathbf{x}} - \mathbf{n} = \mathbf{0}$$

$u,uu,1 \quad u,1 \quad u,1$

: normál egyenletek

$$\hat{\mathbf{x}} = \mathbf{Q} \mathbf{n}$$

$u,1 \quad u,u \quad u,1$

$$= (\mathbf{A}^T \mathbf{P} \mathbf{A})^{-1} \mathbf{A}^T \mathbf{P} \mathbf{l}$$

$u,n \quad n,nn,u \quad u,n \quad n,nn,1$

ahol

$$\mathbf{N} = \mathbf{A}^T \mathbf{P} \mathbf{A}$$

$u,u \quad u,n \quad n,nn,u$

$$4) \quad \mathbf{v} = \mathbf{A} \hat{\mathbf{x}} - \mathbf{l}$$

$n,1 \quad n,uu,1 \quad n,1$

: javítások

$$\mathbf{n} = \mathbf{A}^T \mathbf{P} \mathbf{l}$$

$u,1 \quad u,n \quad n,nn,1$

$$5) \quad \hat{\mathbf{l}} = \mathbf{l} + \mathbf{v}$$

$n,1 \quad n,1 \quad n,1$

: kiegyenlített mérések

$$\hat{\mathbf{L}} = \mathbf{L} + \mathbf{v}$$

$n,1 \quad n,1 \quad n,1$

Matematikai alapok 13.

Kiegyenlítés a fotogrammetriában

1) $\mathbf{P} = \mathbf{Q}_{ll}^{-1}$: súly mátrix
 $n,n \quad n,n$

2) $\mathbf{N} \hat{\mathbf{x}} - \mathbf{n} = \mathbf{0}$: normál egyenletek
 $u,uu,1 \quad u,1 \quad u,1$

ahol

$$\mathbf{N} = \mathbf{A}^T \mathbf{P} \mathbf{A}$$

$u,u \quad u,n \quad n,nn,u$

$$\mathbf{n} = \mathbf{A}^T \mathbf{P} \mathbf{l}$$

$u,1 \quad u,n \quad n,nn,1$

3) $\mathbf{Q} = \mathbf{N}^{-1}$: normál egyenletek megoldása, ahol a Q mátrix az ismeretlenek kofaktor mátrixa
 $u,u \quad u,u$

$$\hat{\mathbf{x}} = \mathbf{Q} \mathbf{n}$$

$u,1 \quad u,u,1$

$$= (\mathbf{A}^T \mathbf{P} \mathbf{A})^{-1} \mathbf{A}^T \mathbf{P} \mathbf{l}$$

$u,n \quad n,nn,u \quad u,n \quad n,nn,1$

4) $\mathbf{v} = \mathbf{A} \hat{\mathbf{x}} - \mathbf{l}$: javítások
 $n,1 \quad n,uu,1 \quad n,1$

5) $\hat{\mathbf{l}} = \mathbf{l} + \mathbf{v}$: kiegyenlített mérések
 $n,1 \quad n,1 \quad n,1$

$$\hat{\mathbf{L}} = \mathbf{L} + \mathbf{v}$$

$n,1 \quad n,1 \quad n,1$

6) $\hat{\mathbf{X}} = \hat{\mathbf{X}}^0 + \hat{\mathbf{x}}$: ismeretlenek vektora
 $u,1 \quad u,1 \quad u,1$

7) $\hat{s}_0 = \sqrt{\frac{\mathbf{v}^T \mathbf{P} \mathbf{v}}{n-u}}$: a posteriori középhiba

8) $\mathbf{K} = \hat{s}_0^2 \mathbf{Q}$: variancia-kovariancia mátrix
 $u,u \quad u,u$

$$\mathbf{X}_{k+1}^0 = \mathbf{X}_k^0 + \hat{\mathbf{x}}_k$$

: iterációs folyamat esetén (pl. sugárnyaláb kiegy.)

Képképzés eszközei az RPAS rendszerekben 1.

Mérőkamerák

Közepes formátumú digitális mérőkamerák

Leica RCD30 közepes
formátumú RGBN
mérőkamera (80 Mpixel)

http://leica-geosystems.com/-/media/files/products/datasheets/leica_rcd30_ds.ashx?la=en

Phase One iXU 1000
and the iXU-R 1000:
100 Megapixeles
közepes formátumú
mérőkamerák UAS
felmérési célokra

<http://www.uasvision.com/2016/01/14/100-megapixel-medium-format-metric-cameras-for-aerial-data-acquisition/>

- Applanix DSS – 439
- Rollei AIC
- DigiCAM-H39
- DiMAC - (Digital Modular Aerial Camera)
- Leica RCD 30 és RCD105
- RMK-D

http://www.isprs.org/proceedings/XXXVII/congress/1_pdf/179.pdf
<http://www.ifp.uni-stuttgart.de/publications/phowo09/110Doerstel.pdf>

Képképzés eszközei az RPAS rendszerekben 2.

Amatőr kamerák

Követelmények és jellemzők

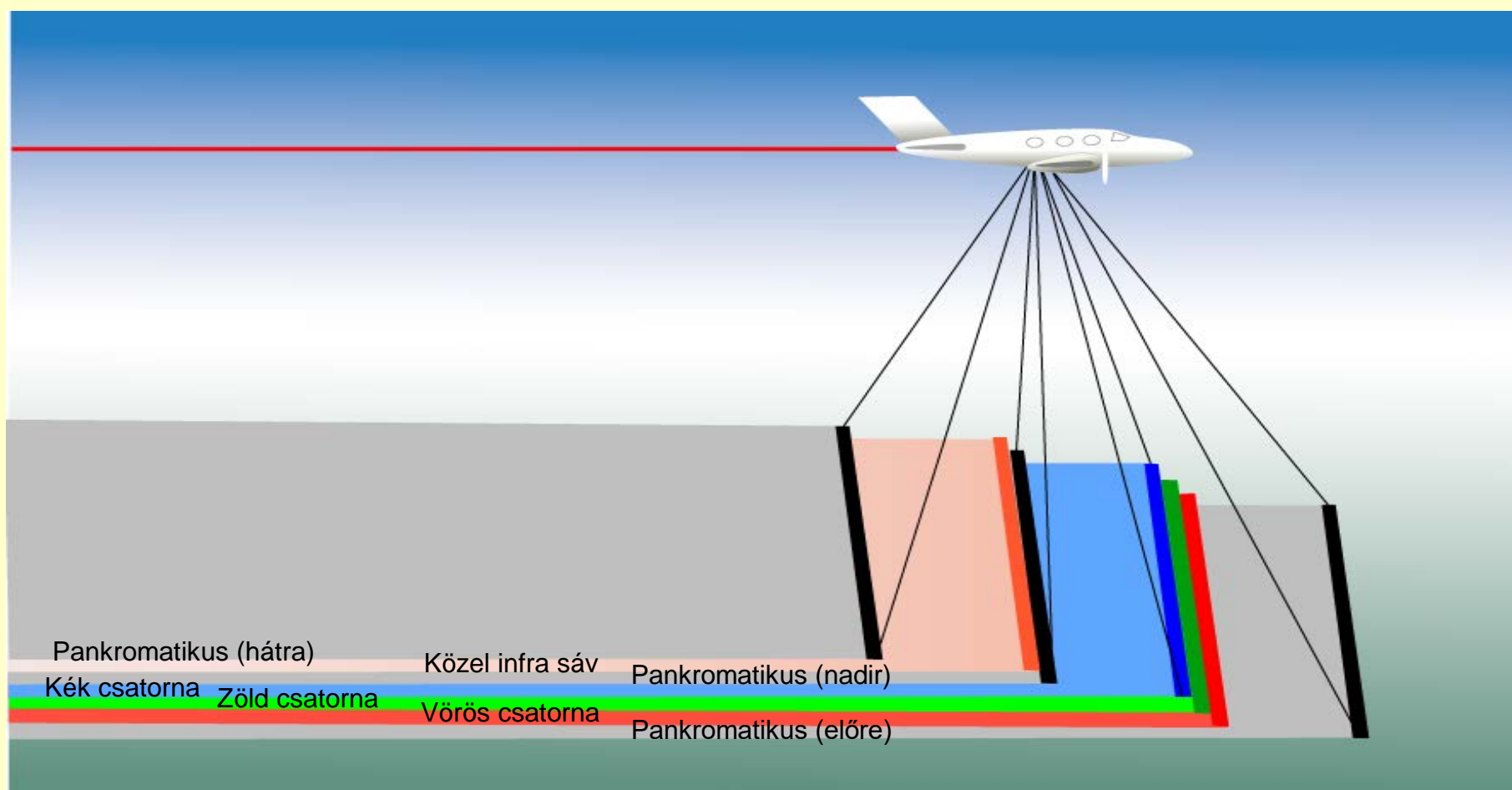
- Az automatikus fókuszt kikapcsolása vagy fix fókuszt.
- Megfelelő felbontás (legalább 3-5 Mpixel).
- Belső adatok idővel lehetőleg ne változzanak.

<https://www.ephotozine.com>

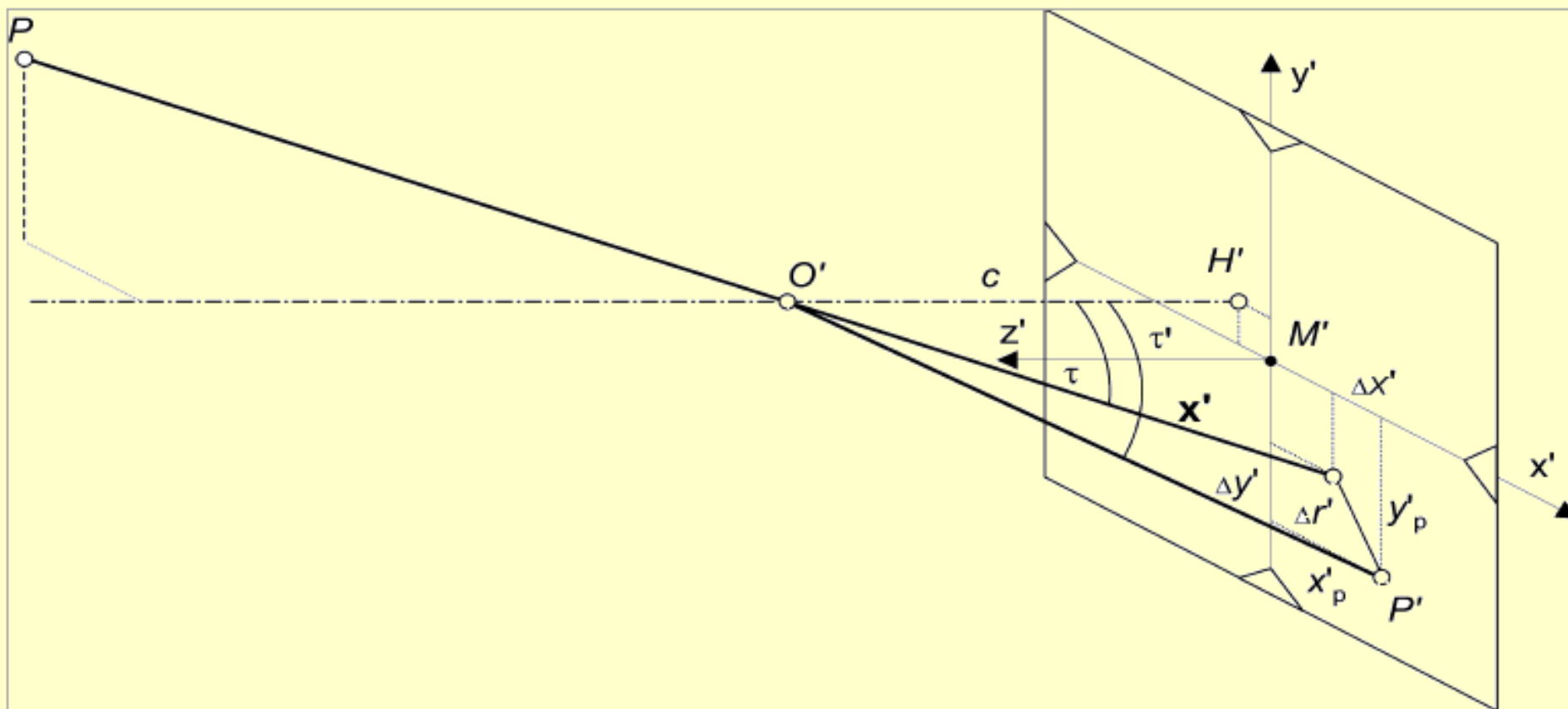
Képfalkotás eszközei az RPAS rendszerekben 3.

Vonalas képfalkotással működő szenzorok

Képképzés eszközei az RPAS rendszerekben 4.

Kamera kalibráció (c , H' , $\Delta r'$)

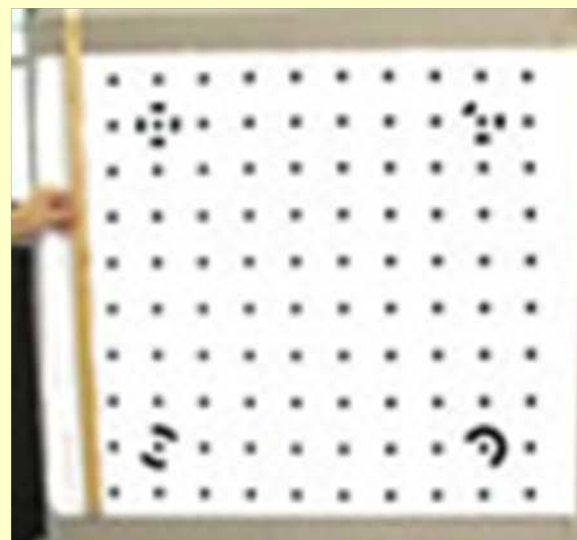
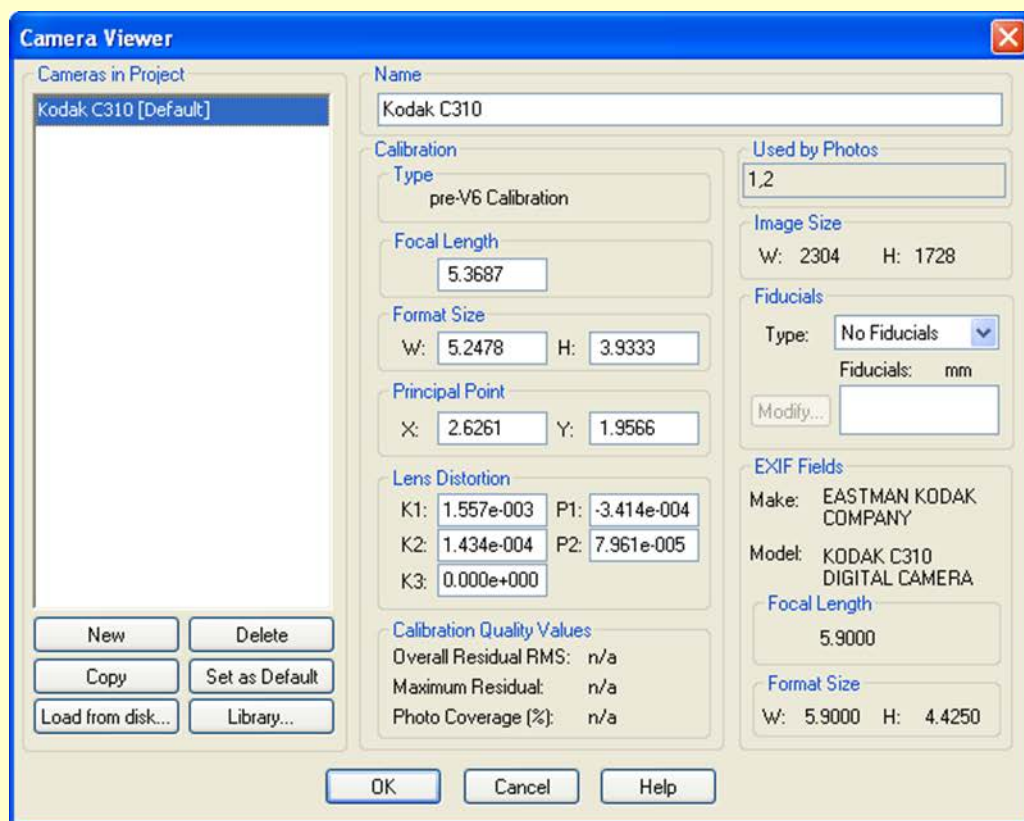

T. Luhmann – S. Robson – S. Kyle – I. Harley: Close Range Photogrammetry, Whittles Publishing, ISBN: 0-470-10633-6, 2006

Képkötés eszközei az RPAS rendszerekben 5.

Kamera kalibráció

Kamera kalibráció tesztábrákkal (c, H', K1, K2, K3, P1, P2)

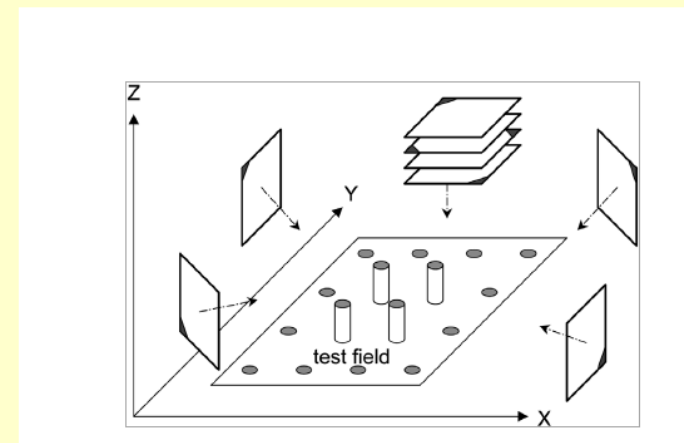
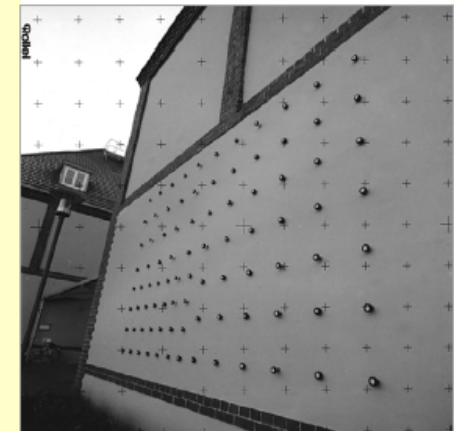
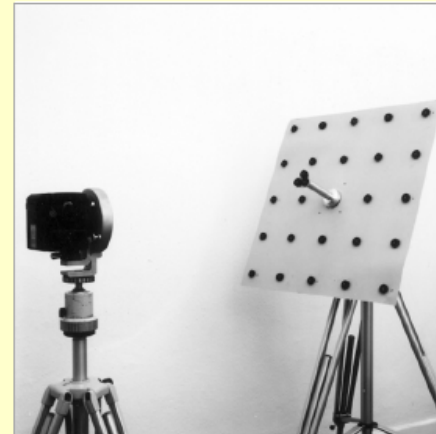

Képkalkotás eszközei az RPAS rendszerekben 6.

Kamera kalibráció

Kamera kalibráció illesztőpont-mezővel

- ❑ Az illesztőpont-mezővel végzett kalibráció során egy teszt területet kell kialakítani a pontok koordinátáit nagy pontosságú geodéziai felméréssel kell meghatározni.
- ❑ A teszt mezőt több álláspontról kell lefotózni (legalább 8 kép) figyelembe véve a kedvező előmetszési szögeket, valamint a kép egészét töltse ki a teszt mező.
- ❑ A teszt mezőt lehet mobil állványra vagy fixen telepíteni.
- ❑ A feldolgozás során a képeken mérjük az illesztőpontokat majd alkalmazzuk a sugárnyaláb kiegyenlítést, mellyel mind a belső, mind a külső tájékozási elemeket pontosítjuk.

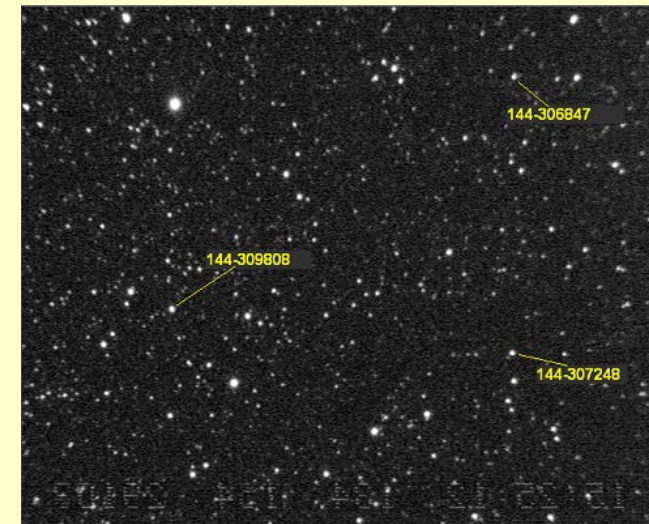

Képképzés eszközei az RPAS rendszerekben 7.

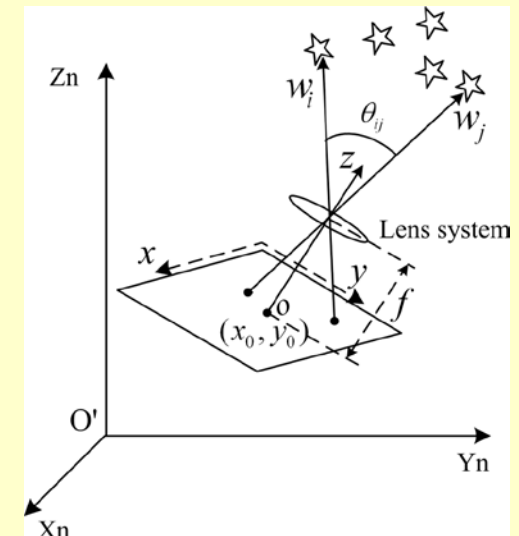
Kamera kalibráció

Kamera kalibráció csillagok alapján

- ❑ A csillagok helyzete nagy pontossággal és megbízhatósággal ismert. A módszer hátránya, hogy minden csillagot egyenként kell azonosítani és atmoszférikus korrekcióval ellátni.
- ❑ A nagy mennyiségű adat lehetővé teszi a legkisebb négyzetek szerinti kiegyenlítést.
- ❑ A meghatározható paraméterek: kamera állandó, fókuszpont koordinátái, a radiális és tangenciális elrajzolások.

<http://www.hristopavlov.net/Tangra/Calibration/>

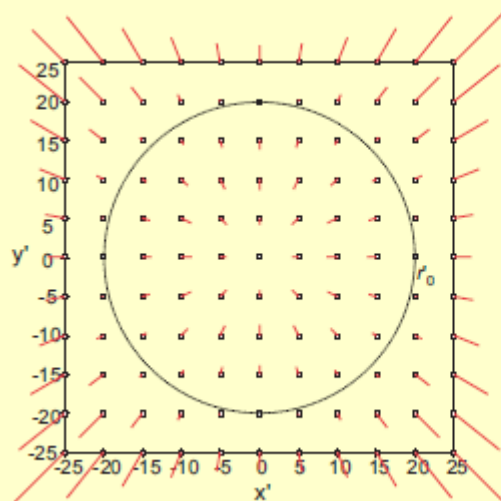
https://www.vision.caltech.edu/bouguetj/calib_doc/papers/DevelopmentCameraCalibrationMethodsModels.pdf

<http://opticalengineering.spiedigitallibrary.org/article.aspx?articleid=1157743>

Képkötés eszközei az RPAS rendszerekben 8.

Kamera kalibráció - Radiális elrajzolás

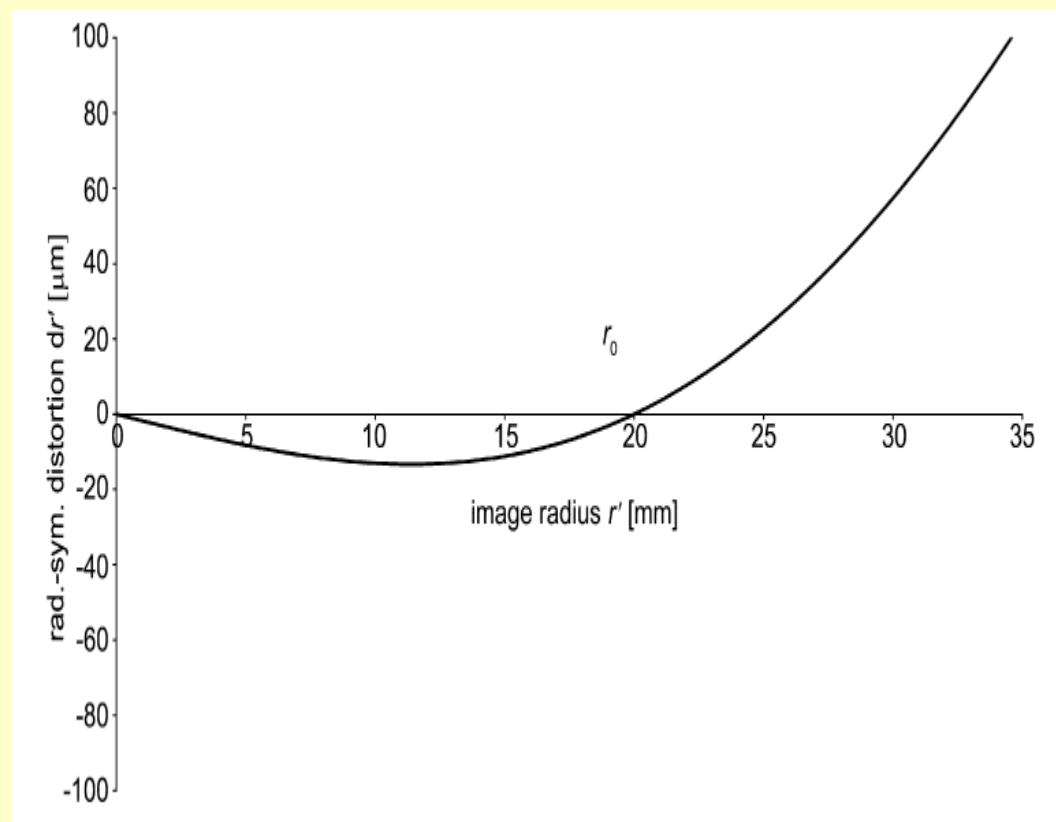
$$\Delta r'_{\text{rad}} = K_0 r' + K_1 r'^3 + K_2 r'^5 + K_3 r'^7 \quad \text{vagy} \quad \Delta r'_{\text{rad}} = A_1 r' (r'^2 - r_0^2) + A_2 r' (r'^4 - r_0^4) + A_3 r' (r'^6 - r_0^6)$$

elrajzolási paraméterek:

$$\begin{aligned} A_1 &= 4.664 \times 10^{-6} \\ A_2 &= -6.456 \times 10^{-10} \\ A_3 &= 0 \end{aligned}$$

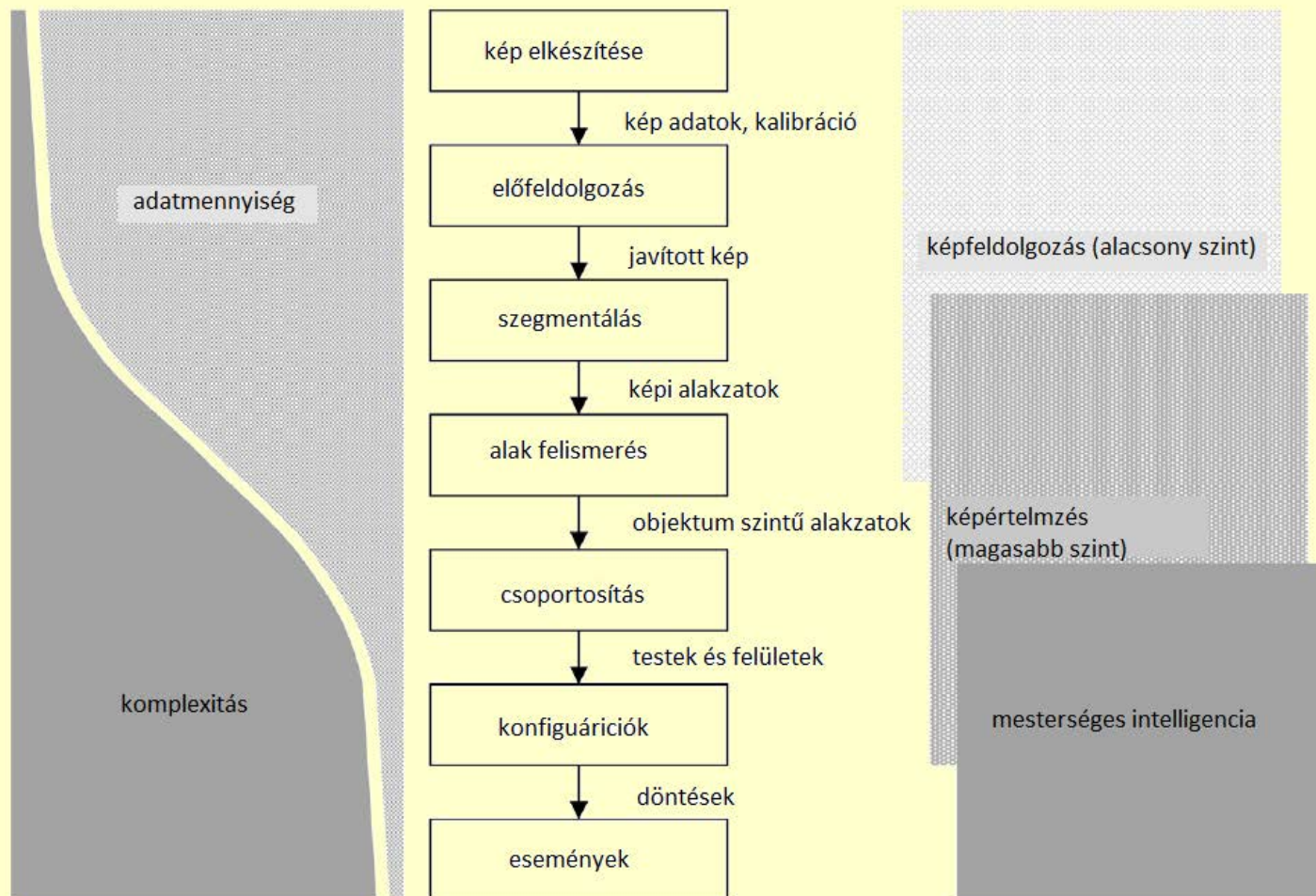
$$r_0 = 20.0 \text{ mm}$$

T. Luhmann – S. Robson – S. Kyle – I. Harley: Close Range Photogrammetry, Whittles Publishing, ISBN: 0-470-10633-6, 2006

Digitális képek sajátosságai 1.

Digitális képek előállítása és feldolgozása

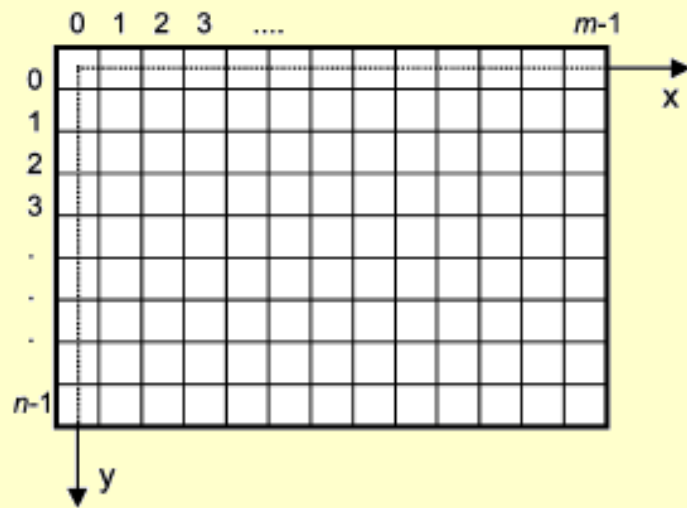

T. Luhmann – S. Robson – S. Kyle – I. Harley: Close Range Photogrammetry, Whittles Publishing, ISBN: 0-470-10633-6, 2006

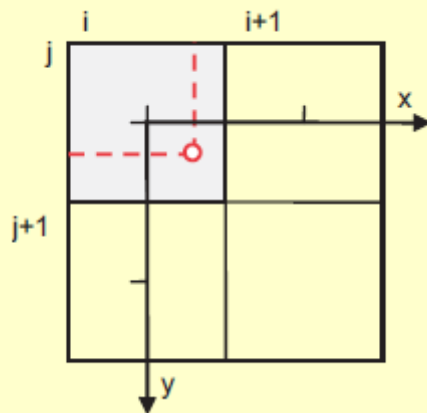
Digitális képek sajátosságai 2.

Pixel koordináta rendszer

$$S = s(x, y)$$

A pixel koordináta rendszer a digitális kép koordináta rendszere. A kép koordináta rendszer a kamera fizikailag létező koordináta rendszere. Ha a pixelek pontosan négyzet alakúak, a két koordináta rendszer megegyezik.

Pixel értéke általában 8 bittel tárolódik, vagyis 256 szürkességi érték aható meg: 0 (fekete) and 255 (fehér). A gépi rendszerek számára fontos lehet ennél nagyobb információ tartalom, pl. 10 bit (1024 szürkességi érték), 12 bit vagy 16. A valódi színes képeken 24 bittel tárolják az információt, 8 bit mindegyik szín csatornára (R,G,B).

Digitális képek sajátosságai 3.

Képkoordináták mérése

$$\xi = (m + \Delta m) \cdot \Delta$$

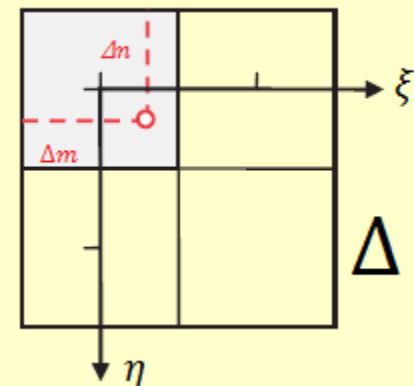
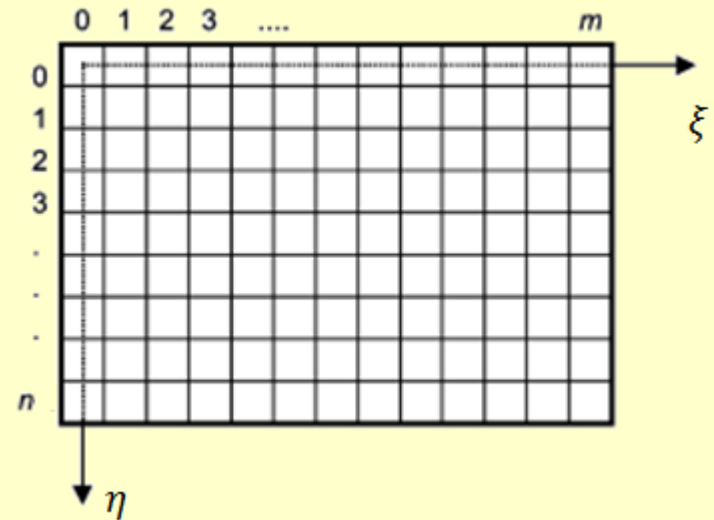
$$\eta = (n + \Delta n) \cdot \Delta$$

ξ, η : kép koordináta

m, n : pixel oszlop, sor indexe

$\Delta m, \Delta n$: pixelen belüli
(sub-pixel) koordináta

Δ : pixel mérete

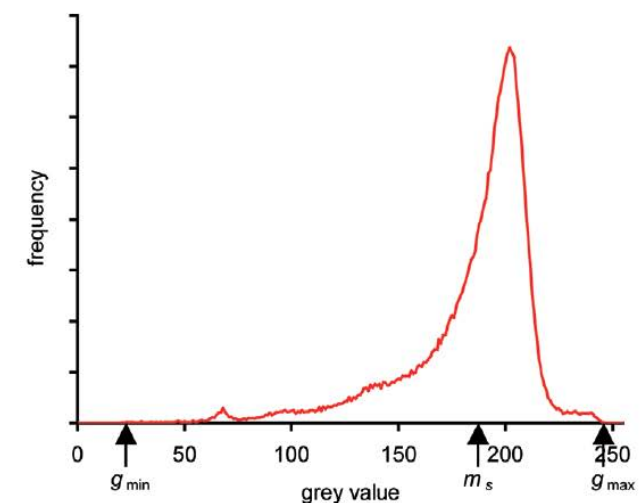
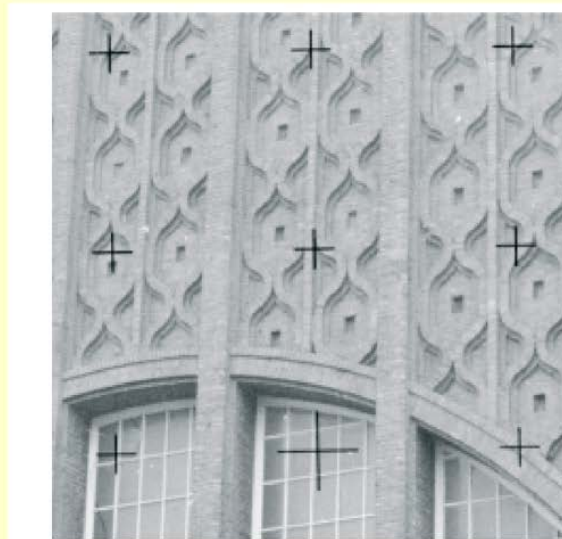

Digitális képek sajátosságai 4.

Képminőség javítása – kontraszt fokozás

$$C = \frac{g_{\max} - g_{\min}}{g_{\max} + g_{\min}}$$

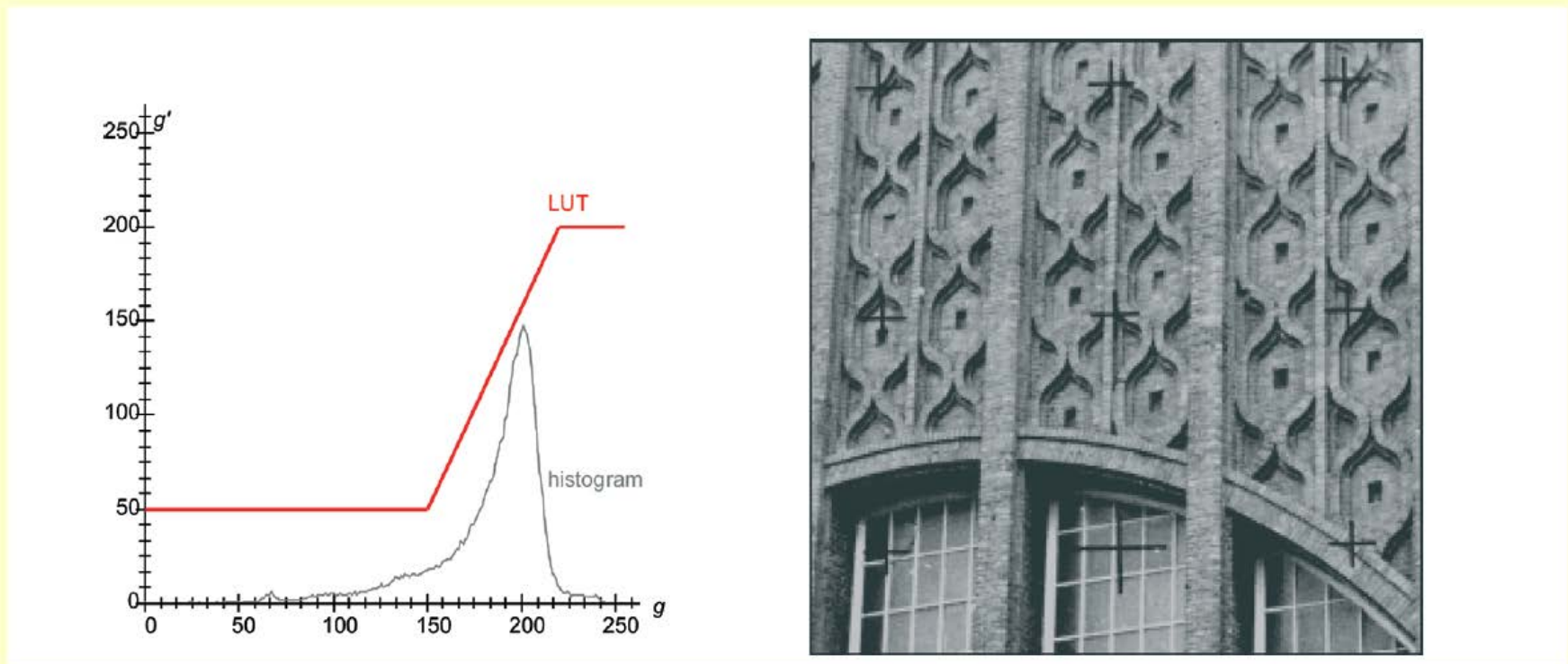
$$m_S = \frac{1}{M} \sum_{u=0}^{m-1} \sum_{v=0}^{n-1} s(u, v)$$

Digitális képek sajátosságai 5.

Képminőség javítása – lineáris kontraszt széthúzás

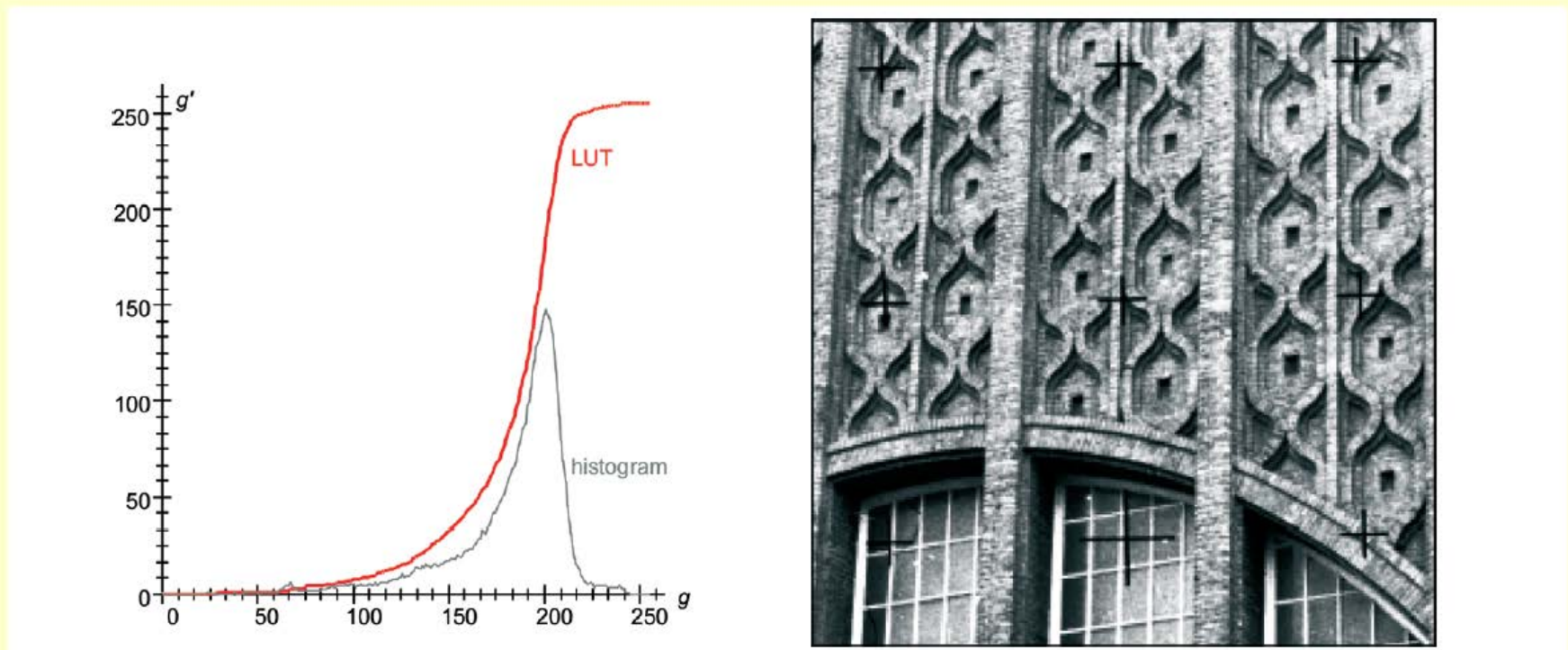
A LUT egy lineáris interpolációt fejez ki a g_{min} és g_{max} értékek között. A minimum és maximum értékek kinyerhetők a hisztogramból vagy interaktívan meghatározhatók.

Digitális képek sajátosságai 6.

Képminőség javítása – hisztogram kiegyenlítés és gamma korrekció

- ✓ Hisztogram kiegyenlítésnél a függvény a hisztogramtól függ mivel a LUT meredeksége arányos az adott pixel gyakoriságával.
- ✓ A Gamma korrekciónál a LUT logaritmikusan igazított a feketedési görbéhez.

T. Luhmann – S. Robson – S. Kyle – I. Harley: Close Range Photogrammetry, Whittles Publishing, ISBN: 0-470-10633-6, 2006

Digitális képek sajátosságai 7.

Képtartalom kiemelése, képszűrők alkalmazása

eredeti kép

mozgó átlag szűrő (5x5)

eredeti kép

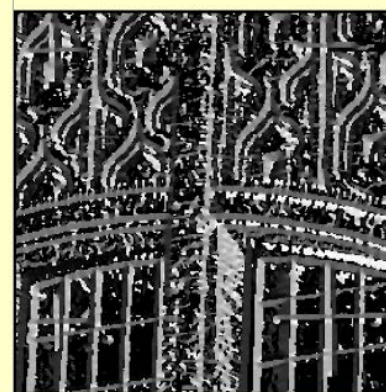
gradiens mértéke szerint

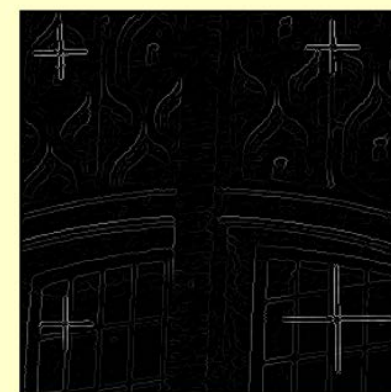
binomiális szűrő (5x5)

medián szűrő

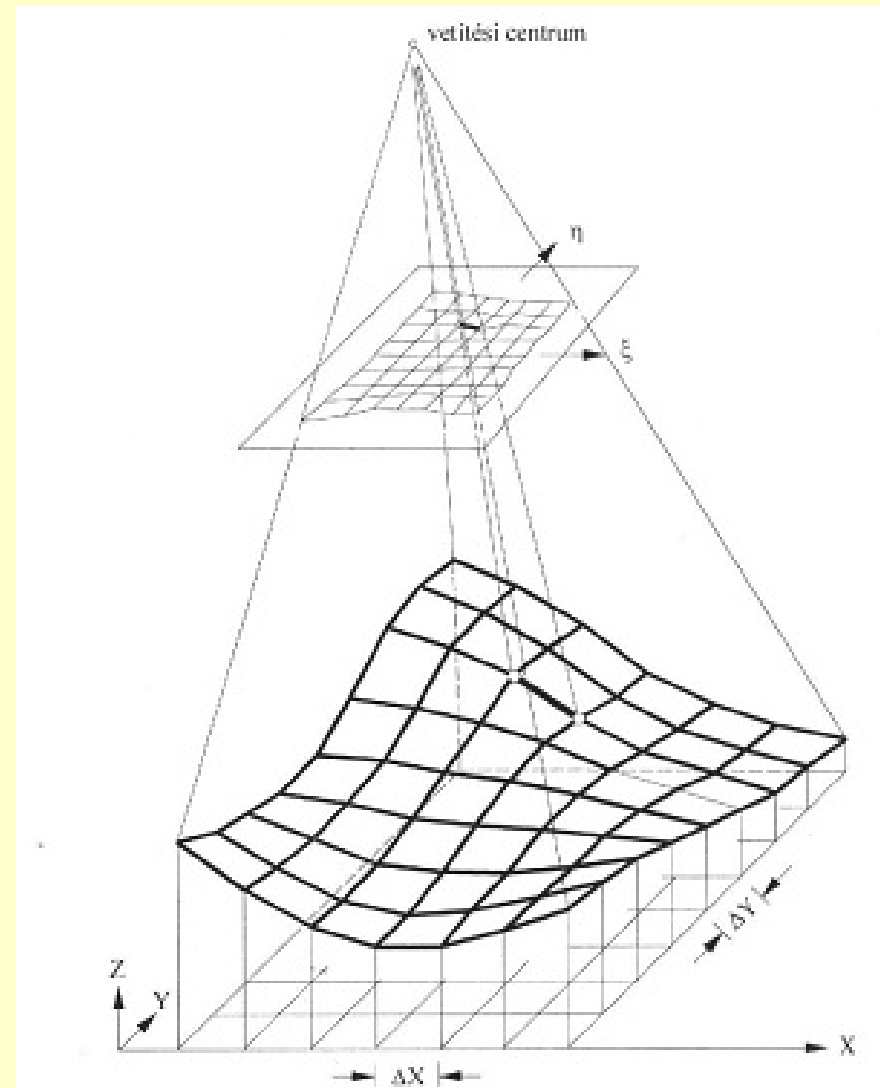
gradiens iránya szerint

vonal vékonyítás

Digitális ortofotó fogalma

Ortofotó az eredeti fotó átalakításával jön létre. Az átalakítás során megszüntetjük a képen jelenlevő perspektív és magassági torzulásokat, ehhez szükséges ismerni a kép külső tájékozási elemeit és a digitális domborzatmodellt. A torzulások kiküszöbölése pixelenként történik. A kollineár egyenletek segítségével minden pixelt átszámítunk egy torzulásmentes pozícióba és minden pixelhez geodéziai koordinátákat rendelünk, vagyis az ortofotó közvetlenül, önmagában használható térképezési célokra. Az átszámítás után a pixel új színértéket is kap, mivel figyelembe kell venni az új pozícióban már meglévő pixelek színértékét is.

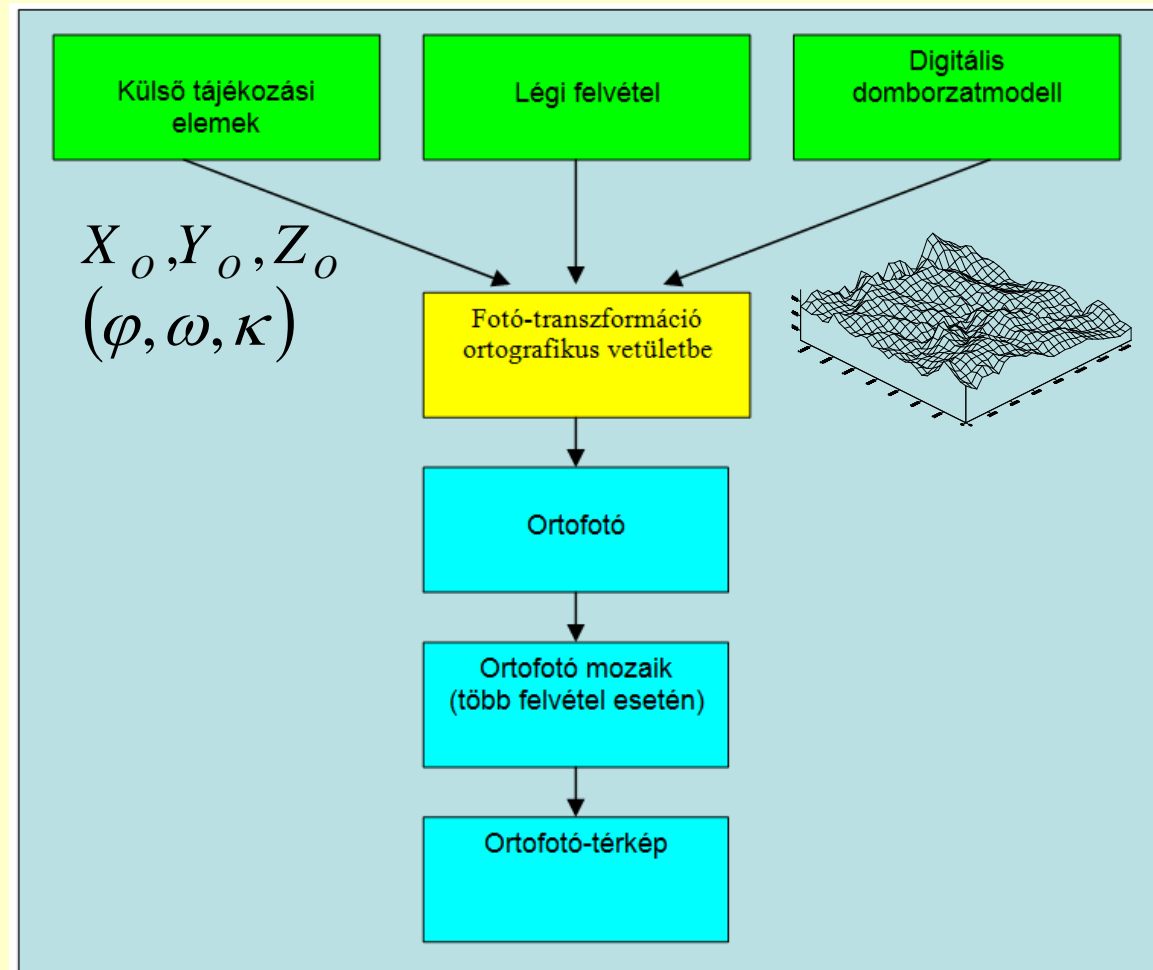
Karl Kraus: Fotogrammetria (Tertia Kiadó, Budapest, 1998)

Digitális ortofotó előállítása 1.

Technológiai folyamat

Az ortofotó előállításához a következő három adathalmazra van szükség:

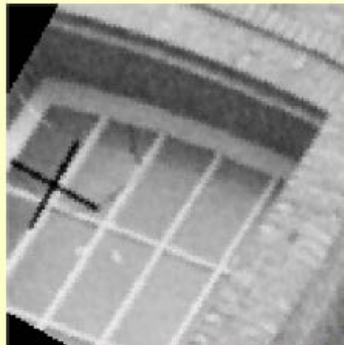
- ✓ Külső tájékozási elemek
- ✓ Légi felvétel
- ✓ Digitális domborzatmodell

Digitális ortofotó előállítása 2.

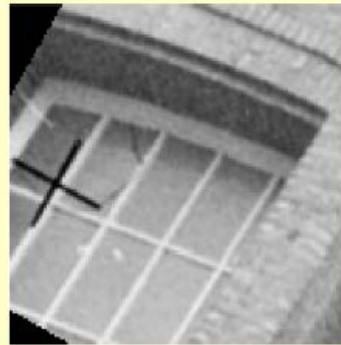
Újra-mintavételezés

legközelebbi szomszéd

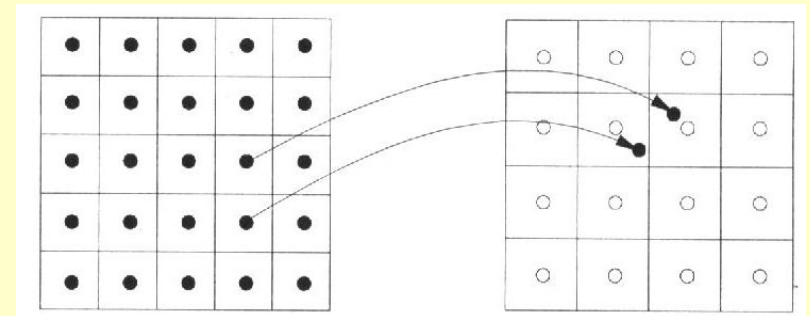

bilineáris interpoláció

harmadfokú konvolúció

- Legközelebbi szomszéd
- Bilineáris interpoláció
- Harmadfokú konvolúció

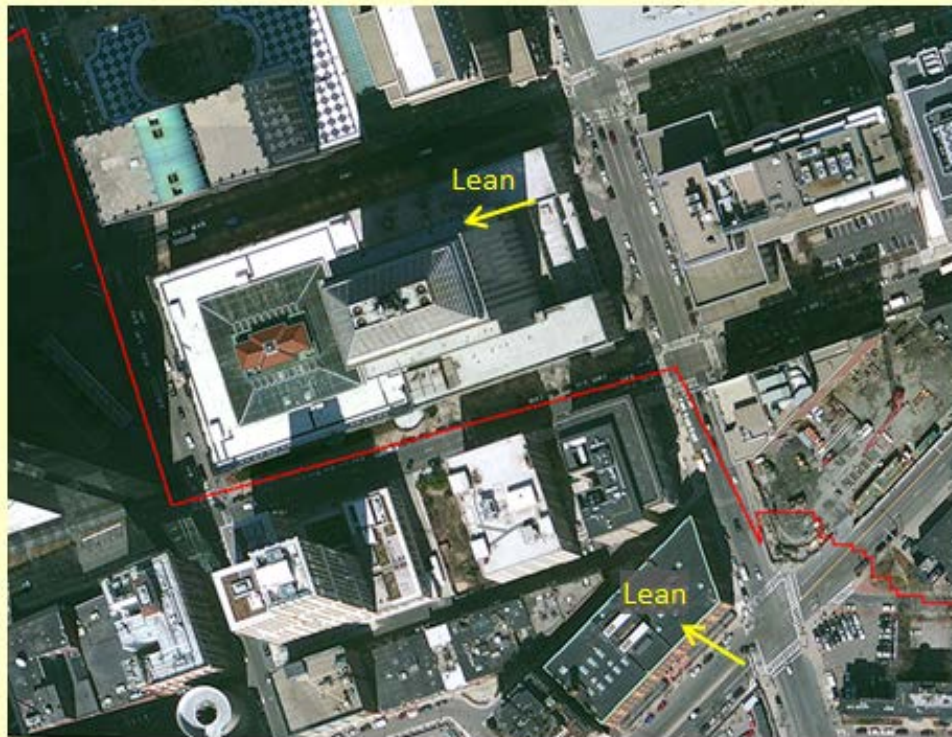

$$g_{\xi'\eta'} = \left(1 - \frac{\xi'}{\Delta} - \frac{\eta'}{\Delta} + \frac{\xi'\eta'}{\Delta^2}\right)g_1 + \left(\frac{\xi'}{\Delta} - \frac{\xi'\eta'}{\Delta^2}\right)g_2 + \left(\frac{\eta'}{\Delta} - \frac{\xi'\eta'}{\Delta^2}\right)g_3 + \frac{\xi'\eta'}{\Delta^2}g_4$$

Digitális ortofotó előállítása 3.

Ortofotó-mozaik előállítása

- ❑ Vágó élek kijelölése
- ❑ Kontrasztkiegyenlítés a vágó élek mentén

<http://www.mass.gov/anf/research-and-tech/it-serv-and-support/application-serv/office-of-geographic-information-massgis/datalayers/structures.html>

Digitális ortofotó előállítása 4.

Mérés, kiértékelés ortofotón

- ❑ Ortofotó közvetlenül alkalmas síkrajzi kiértékelésre, mivel minden pixel rendelkezik terepi koordinátákkal.
- ❑ Abban az esetben, ha az ortofotóhoz magassági modellt tudunk társítani, akkor a digitális monoplottting módszerével magassági adatokat is tudunk társítani a kiértékelt pontokhoz, vonalakhoz.

https://www.researchgate.net/profile/Devrim_Akca/publication/228701176/figure/fig6/AS:302076765720584@1449032121853/Figure-6-The-record-module-allows-digitizing-the-point-and-line-features.png

Pilóta nélküli felvevő rendszerek (RPAS) 1.

UAV – Unmanned Aerial Vehicle (Drone)

Távvezérléssel

Autonóm üzemmódban

UAS – Unmanned Aircraft System

Tartalmazza a földi állomást és egyéb kiegészítő berendezéseket (pl. kamera, GPS, IMU, stb.)

Pilóta nélküli felvevő rendszerek (RPAS) 2.

FUNKCIÓ SZERINT

Célpont és csali (célpont szimuláció)

Hadászati felderítő

Harci

Logisztikai

Kutatás-fejlesztési

Civil és kereskedelmi célú UAV-k

<http://www.pto.hu/dji-phantom-3-dron-4k/>

<http://www.au.mobilepundits.com/blog/how-drones-are-new-gateway-app-developers>

Pilóta nélküli felvevő rendszerek (RPAS) 3.

HATÓTÁVOLSÁG ÉS MAGASSÁG SZERINT

Kézi vezérlésű - 600 m magasságig, max. 2 km távolság

Közeli típusú - 1,500 m magasságig, hatótávolság 10 km-ig

NATO típusú - 3,000 m magasságig, hatótávolság 50 km-ig

Taktikai - 5,500 m magasság, hatótávolság 160 km-ig

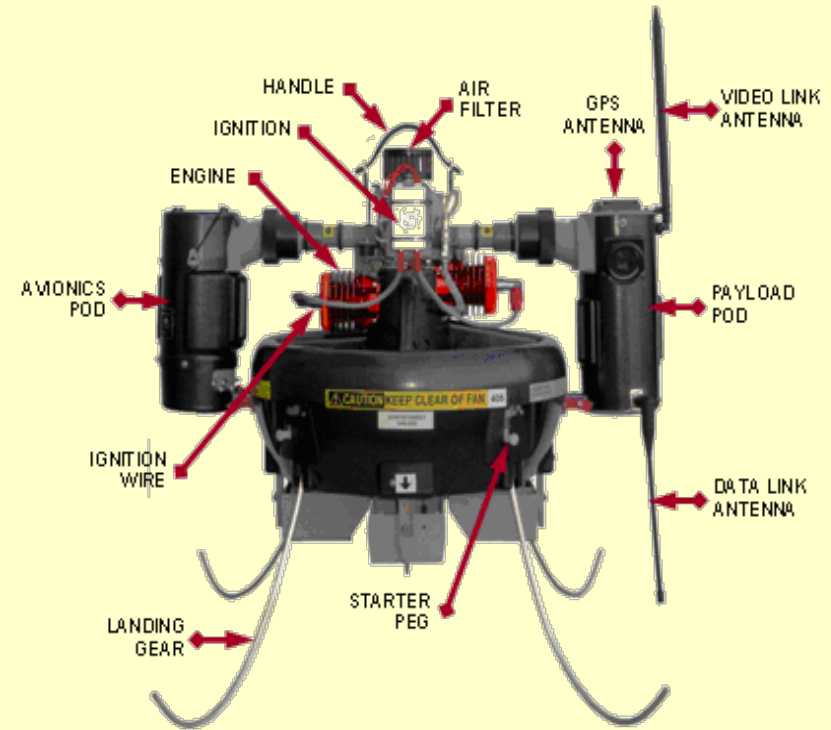
MALE (medium altitude, long endurance) - 9,000 m magasságig, 200 km-nél nagyobb hatótávon

HALE (high altitude, long endurance) - 9,100 m fölött, hatótáv tetszőleges

HYPERSOUNDIC (Mach 1–5+) - 15,200 m fölött, 200 km hatótávon túl

ORBITAL

CIS Lunar Föld-Hold távolságban

Pilóta nélküli felvevő rendszerek (RPAS) 4.

Légballon

Merev szárnyú repülők

Helikopterek

Több rotoros helyből felszálló kopterek
(pl. kvadro-, oktokopterek)

Pilóta nélküli felvevő rendszerek (RPAS) 5.

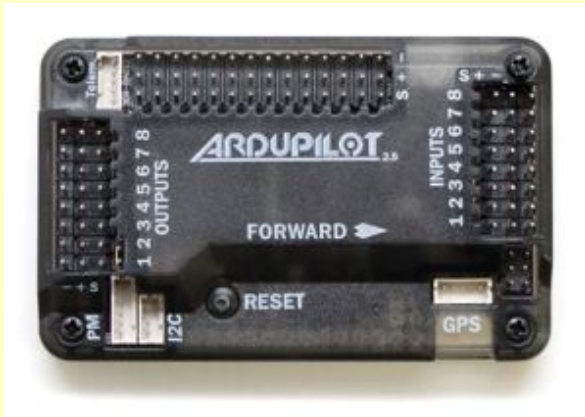
VEZÉRLÉS

Funkciók: GPS, IMU (INS)

Kamera vezérlés (exponálás, forgatás, zoom)

Egyéb szenzorok jeleinek feldolgozása, rögzítése (pl. magnetométer, infra, radar, mozgásérzékelők, hőmérséklet, stb.)

Földi állomás is szükséges, de lehet „autopilot” is a rendszer.

Pilóta nélküli felvevő rendszerek (RPAS) 6.

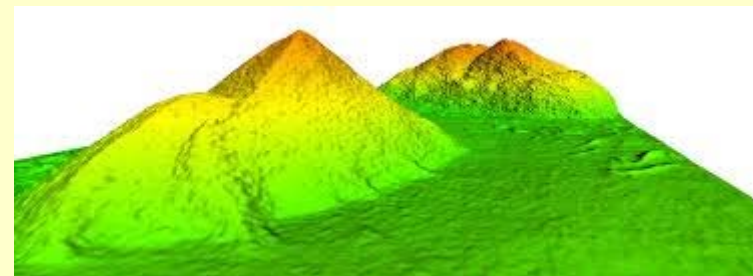
Technológiai folyamat

- Projekt paraméterek (PP)
- Repülési terv (FP)
- Autonóm légi felmérés (APF)
- Adatok minőségellenőrzése (QCD)
- UAV tömbháromszögelés (UAV BT)
- DSM, Ortofotó, 3D Modell (DO3D)

UAV Photogrammetry
Henri Eisenbeiß

http://www.igp-data.ethz.ch/berichte/blaue_Berichte_PDF/105.pdf

www.hbdsolutions.com.au

Pilóta nélküli felvevő rendszerek (RPAS) 7.

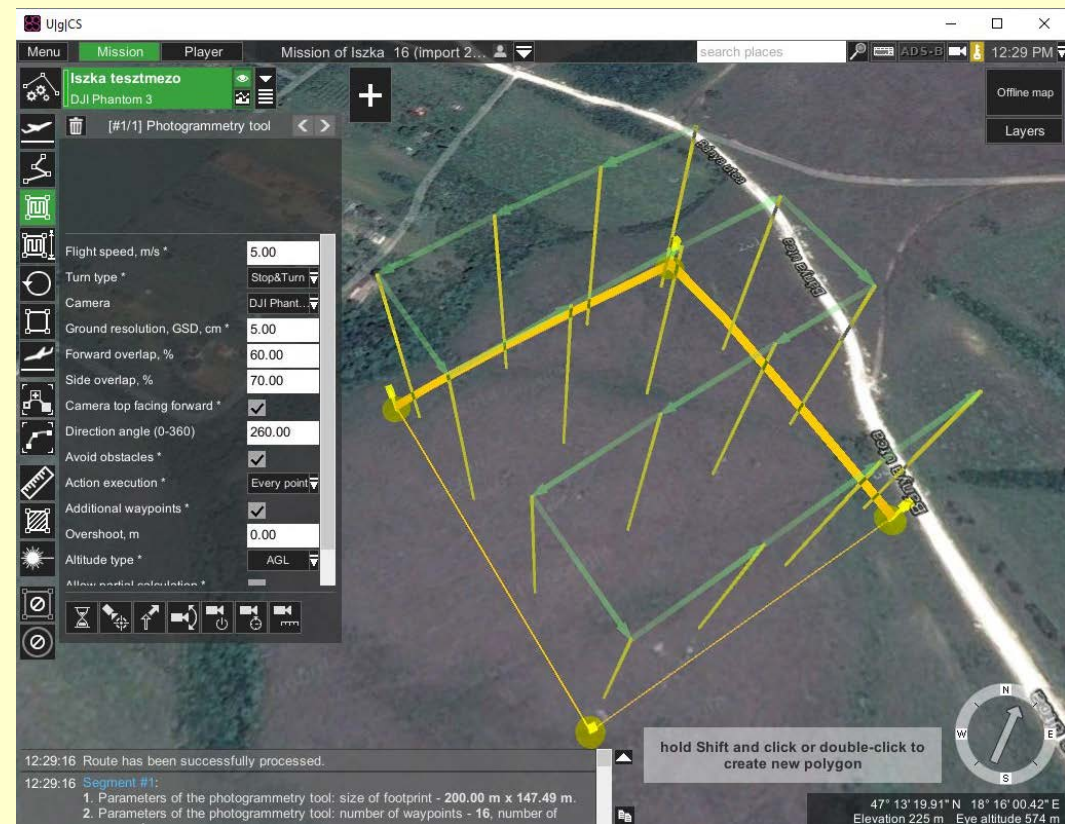
Repülési terv készítése

Szoftverek:

- Litchi for DJI Phantom/Inspire
- Pix4DCapture
- U|g|CS
- Autopilot – Autoflight
- Map Pilot for DJI
- DJI – PC Ground Station

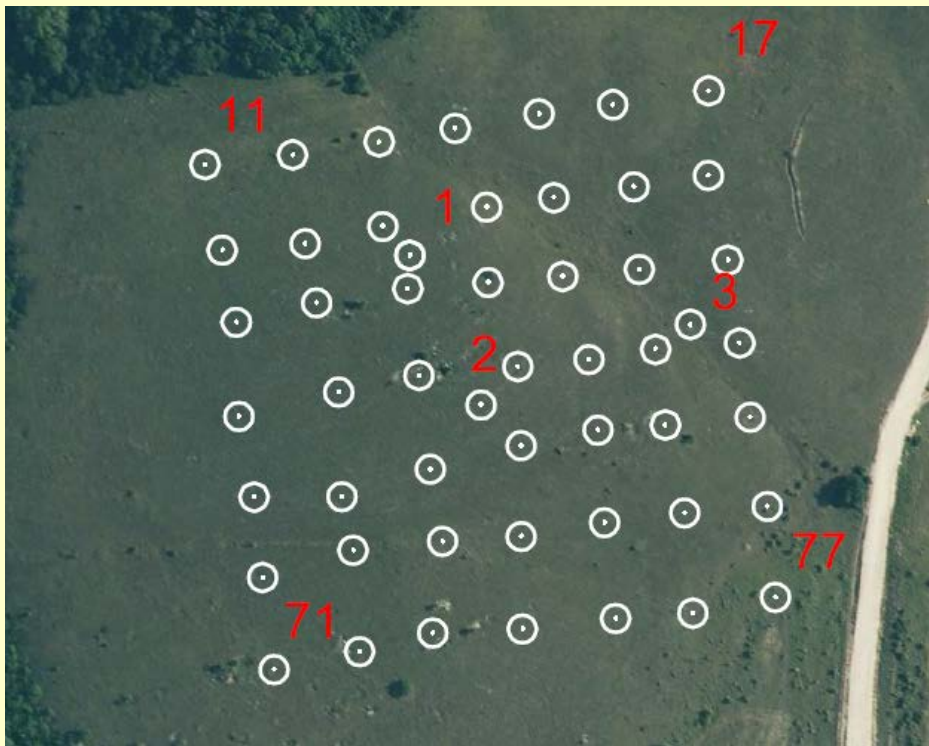
<http://www.droneflyers.com/>

Pilóta nélküli felvevő rendszerek (RPAS) 8.

Külső tájékozás módszerei

Terepi illesztőpontok alkalmazása

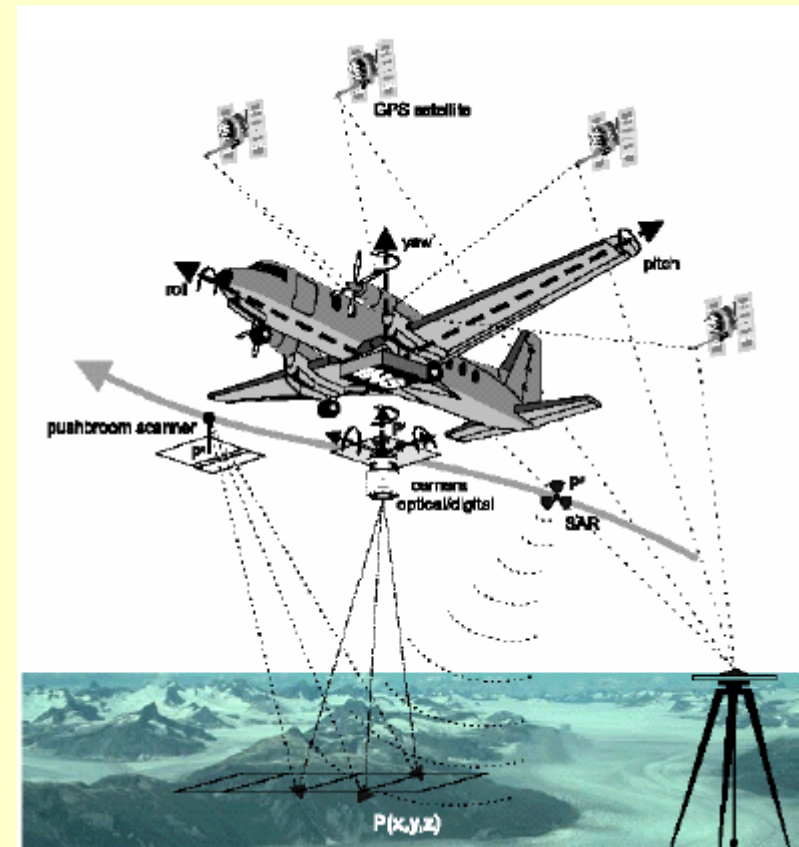

Pilóta nélküli felvevő rendszerek (RPAS) 9.

Külső tájékozás módszerei

Direkt szenzor tájékozás (GPS, IMU)

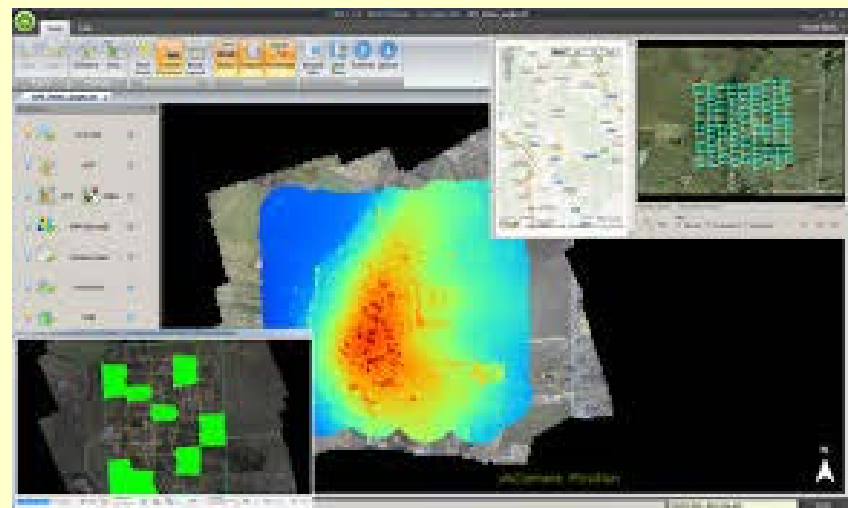
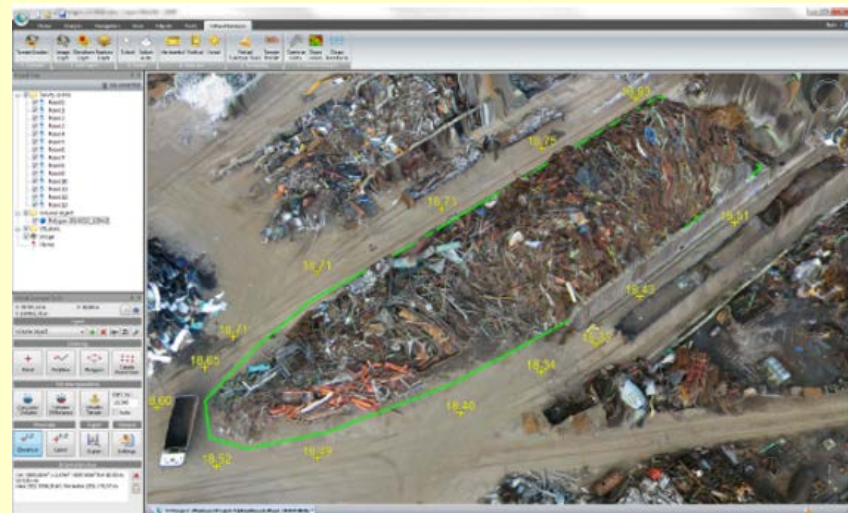
- Külső tájékozási elemek meghatározása közvetlenül a légi felmérés során megtörténik földi illesztő pontok felhasználása nélkül
- Mindegyik pixel a képen rendelkezik geodéziai koordinátával
- Alkalmazások
  - fotogrammetriai pontmeghatározás
  - ortotranszformáció (DTM szükséges)
  - lézeres felmérés
  - SAR, InSAR
  - navigáció (on-line adatfeldolgozást igényel)

Pilóta nélküli felvevő rendszerek (RPAS) 10.

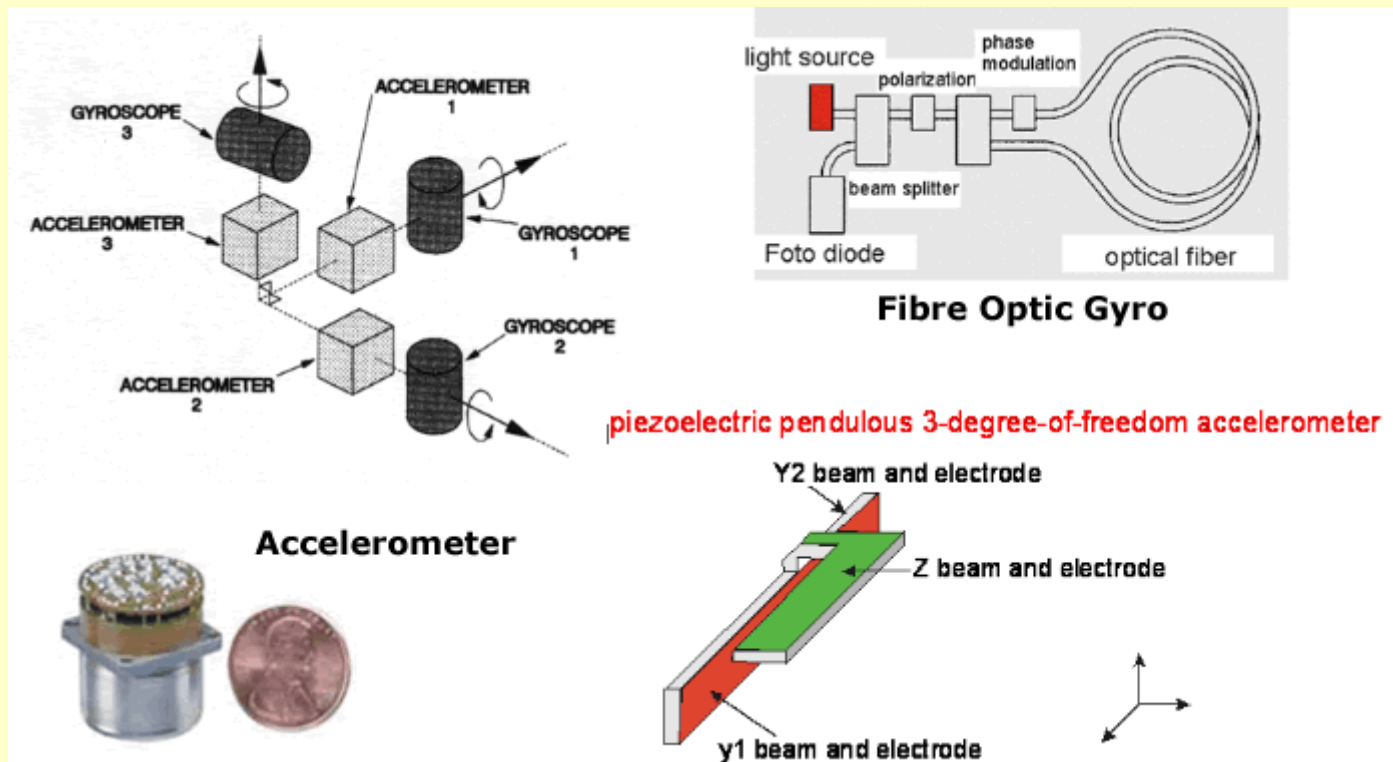
Feldolgozó szoftverek

- PhotoModeler
- Agisoft PhotoScan
- Pix4D
- Leica LPS + Orima
- ImageStation
- Bingo
- ASP Suite
- Virtual Surveyor
- Stb.

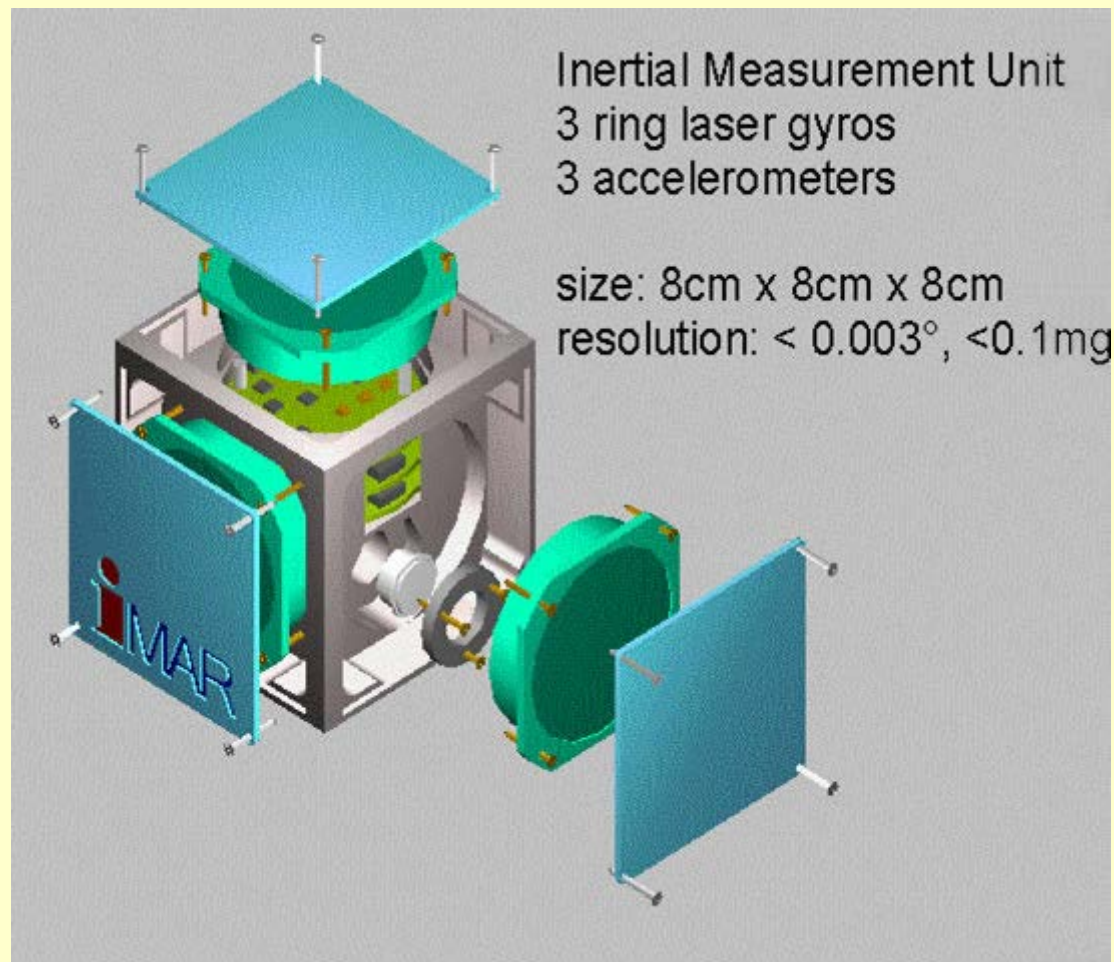

<http://vespadrones.com/2015/11/29/the-best-3d-mapping-software-for-uav-applications/>

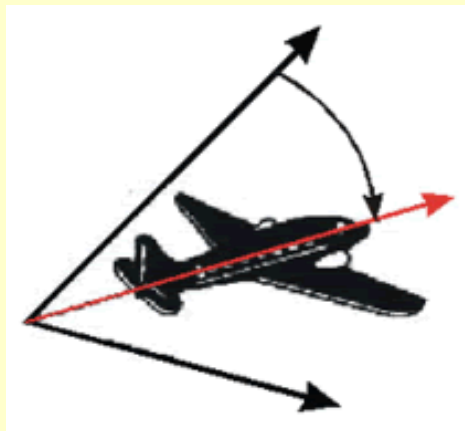
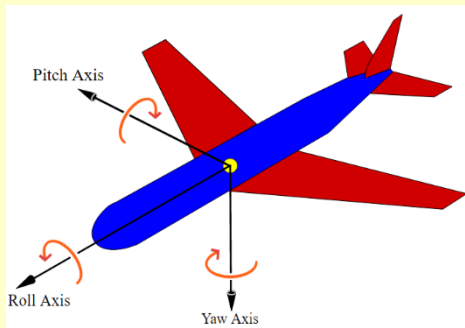
IMS (Inertial Measuring System)

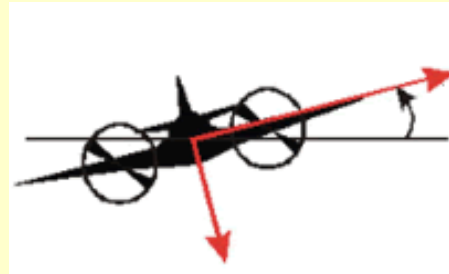
IMU (Intertial Measurement Unit)

Inerciális forgatások

Géptörzs elfordulás (Yaw)

Billenés (Roll)

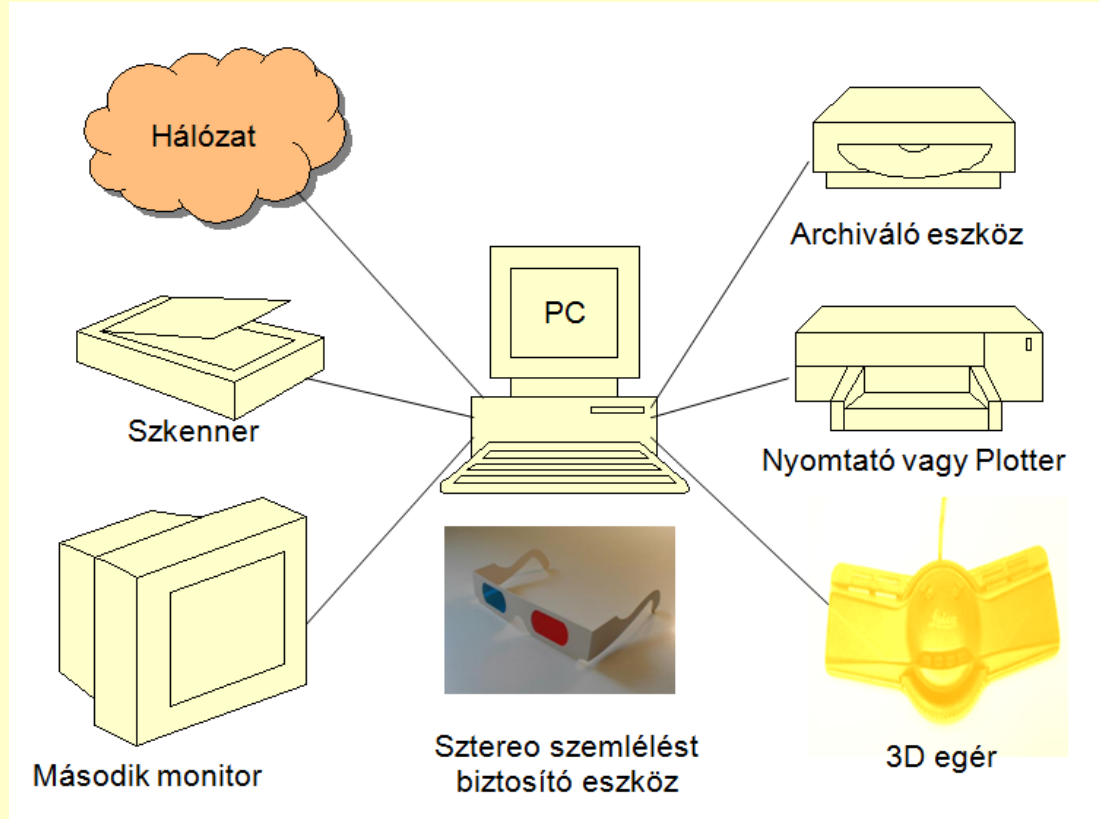
Géptörzs emelkedés (Pitch)

Nem alakíthatók át közvetlenül ϕ , ω , κ szögekké.
-Az inerciális forgatások a földrajzi északi irányhoz viszonyítottak,
-A fotogrammetriai forgatási szögek a vetületi északhoz - eltérés =
Meridián konvergencia – függ a használt koordinátarendszertől.

Digitális fotogrammetriai munkaállomások 1.

Hardveres felépítés, a rendszer összetevői,
szemléségi módok

Digitális fotogrammetriai munkaállomások 2.

Kiértékelés folyamata

A kiértékelés folyamata alapvetően a
feldolgozandó képek számától függ.
Ennek megfelelően beszélhetünk:

- Egyképes kiértékelésről
- Sztereó kiértékelésről
- Képsor, illetve tömb-kiértékelésről

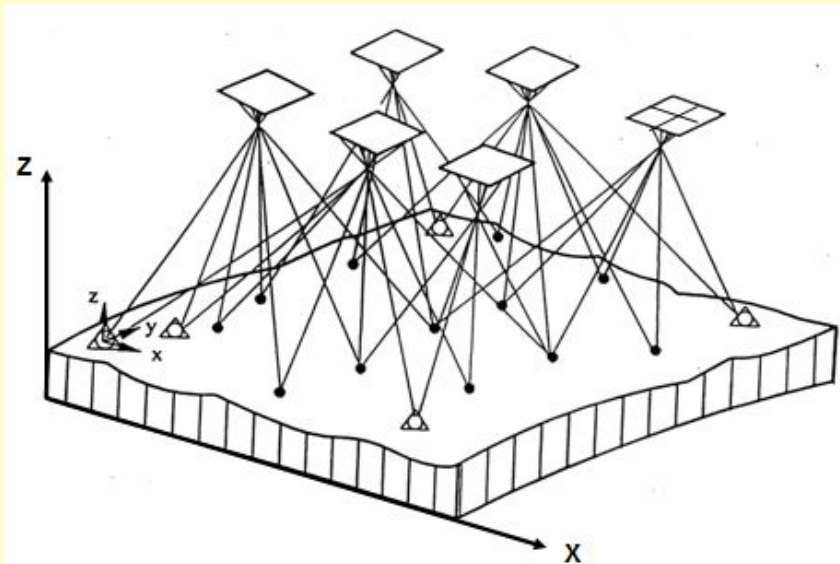
A kiértékelés megkezdése előtt el kell
végezni képenként a belső tájékozást,
majd ezután el kell végezni a kép, a
sztereó-képpár vagy a képsor (ill. tömb)
külső tájékozását.

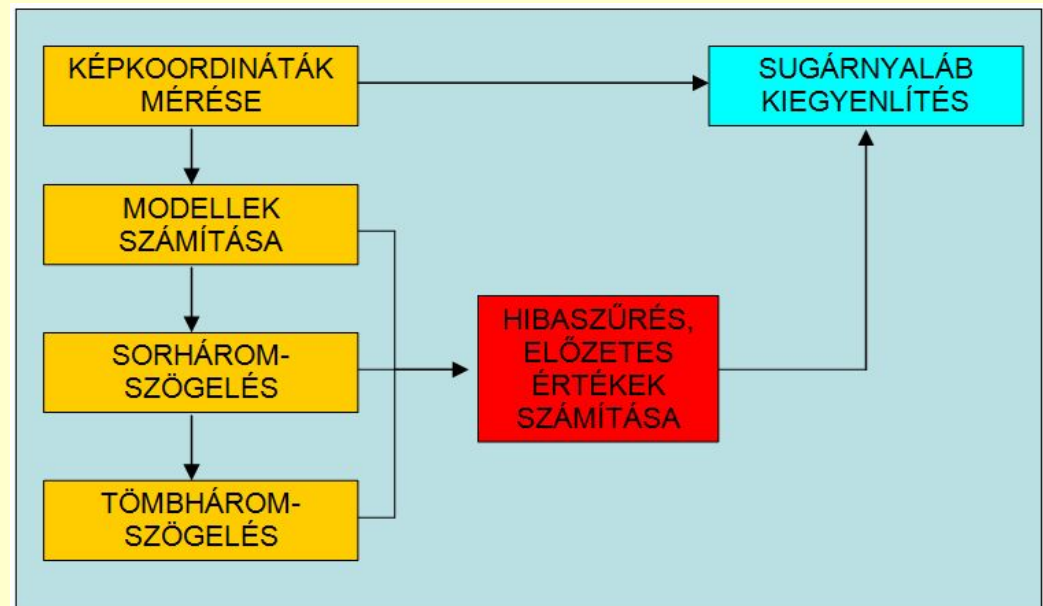
- Tájékozások
- DTM mérés és ellenőrzés
- Ortofotó készítése
- Képek kiértékelése
- Légiháromszögelés
- Digitális monoplotting

Légiháromszögelés 1.

A légiháromszögelés célja a tömböt alkotó képek **külső tájékozási elemeinek** kiszámítása, valamint a képeken belül **illesztő pontok** meghatározása, vagyis **fotogrammetriai pontsűrítés** végrehajtása. A háromszögeléshez szükséges **kapcsoló pontok** mérése történhet manuálisan vagy automatikusan. Az automatikus mérésnél a program maga választja ki a kapcsoló pontok helyét a képeken és mintaillesztéssel elvégzi a kapcsolópontok beazonosítását az átfedési területeken.

Karl Kraus: Fotogrammetria (Tertia Kiadó, Budapest, 1998)

Légiháromszögelés 2.

Légiháromszögelés modellek alapján

Sorháromszögelés

vagy

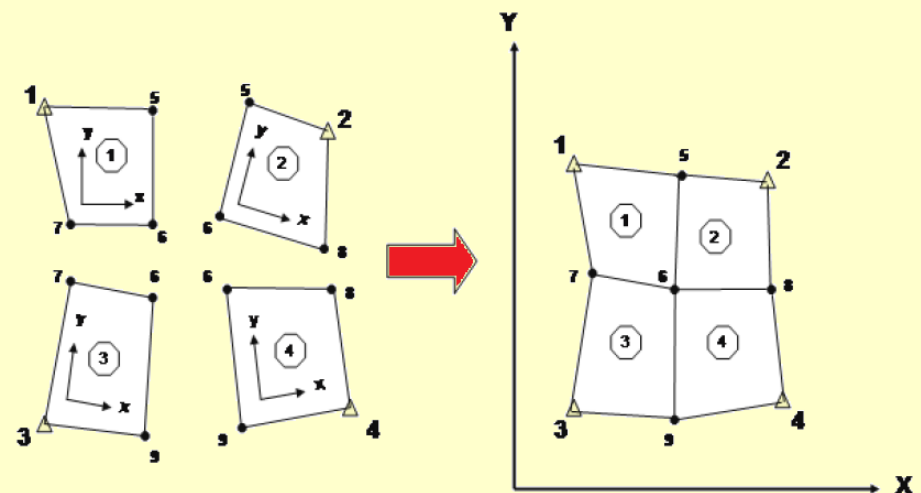
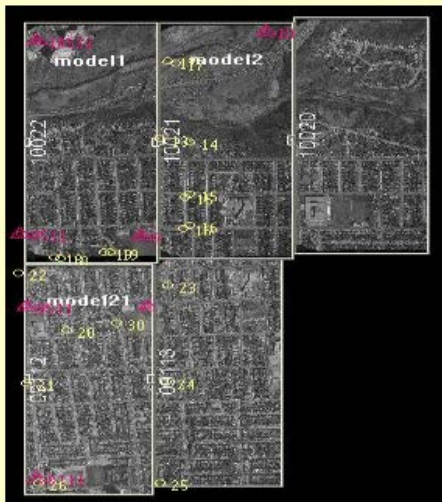
tömbháromszögelés

Sorháromszögelés

A mért képkoordináták alapján először a program számítja a modelleket relatív tájékozással, ahol már lehetőség nyílik a **maradék harántparallaxisok** ellenőrzésére, ami alapján egy elsődleges hibaszűrés végezhető. A tájékozott modelleket a program modellsorokká kapcsolja, vagyis **sorháromszögeléshez** készíti elő a képeket. A sorháromszögelés célja az ismeretlenek előzetes értékeinek meghatározása.

Tömbháromszögelés

A **sorháromszögelés** alapján elvégezhető a tömb előzetes kiegyenlítése, valamint a program ebben a fázisban ellenőrizheti, hogy a **kapcsoló** és egyéb pontokhoz mindegyik előforduló képen van-e mért koordináta, vagyis a lehetséges **vetítési sugarak** mind rendelkezésre állnak-e. A **tömbháromszögelés** másik módoszata, amikor a különálló modelleket kapcsoljuk össze egy tömbbé hasonlósági transzformációval (**független modellek tömbkiegyenlítése**).

Légiháromszögelés 3.

Légiháromszögelés sugárnyaláb kiegyenlítéssel

Sugárnyaláb kiegyenlítés

A **sugárnyaláb kiegyenlítés** lényege, hogy minden vetítési sugár egyenletét felírjuk a **kollineár egyenletek** alapján, majd az egyenletrendszer kiegyenlítéssel megoldjuk az ismeretlenekre. A sugárnyaláb kiegyenlítés előfeltétele, hogy az ismeretlenek előzetes értékeit ismerjük. Ezeket az előzetes értékeket a **sorháromszögelés** vagy a **tömbháromszögelés** szolgáltatja.

$$\xi = -c_k \frac{r_{11}(X_G - X_o) + r_{21}(Y_G - Y_o) + r_{31}(Z_G - Z_o)}{r_{13}(X_G - X_o) + r_{23}(Y_G - Y_o) + r_{33}(Z_G - Z_o)}$$

$$\eta = -c_k \frac{r_{12}(X_G - X_o) + r_{22}(Y_G - Y_o) + r_{32}(Z_G - Z_o)}{r_{13}(X_G - X_o) + r_{23}(Y_G - Y_o) + r_{33}(Z_G - Z_o)}$$

Jelölések:

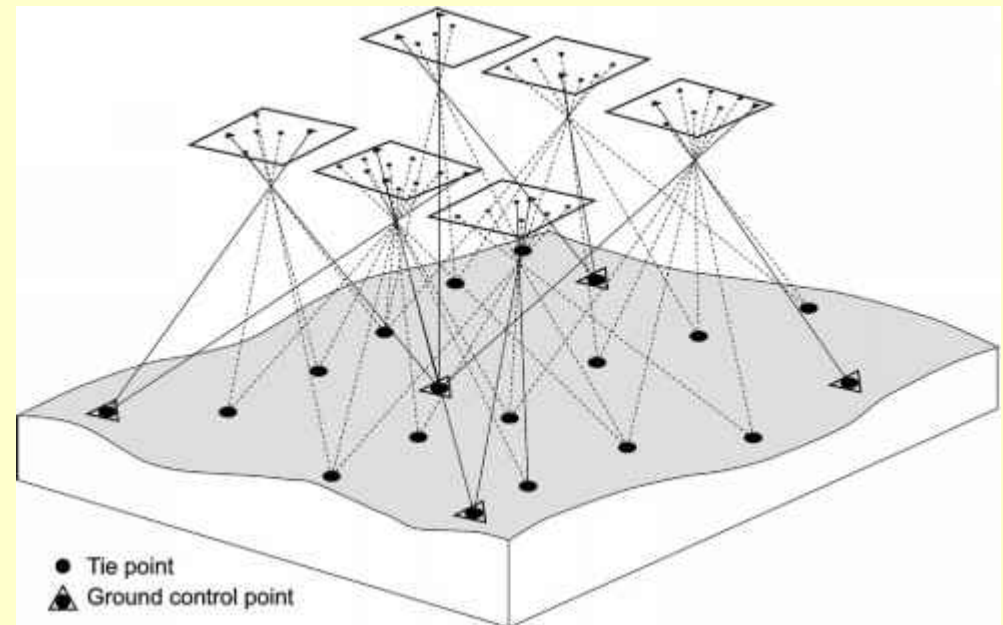
ξ, η : a képfőpontra redukált képkordináták.

X_G, Y_G, Z_G : terepi koordináták.

X_o, Y_o, Z_o : vetítési centrum koordinátái.

r_{ij} : irány koszinusz, ahol $r_{ij} = f(\varphi, \omega, \kappa)$

c_k : kamera állandó, ismertnek vesszük.

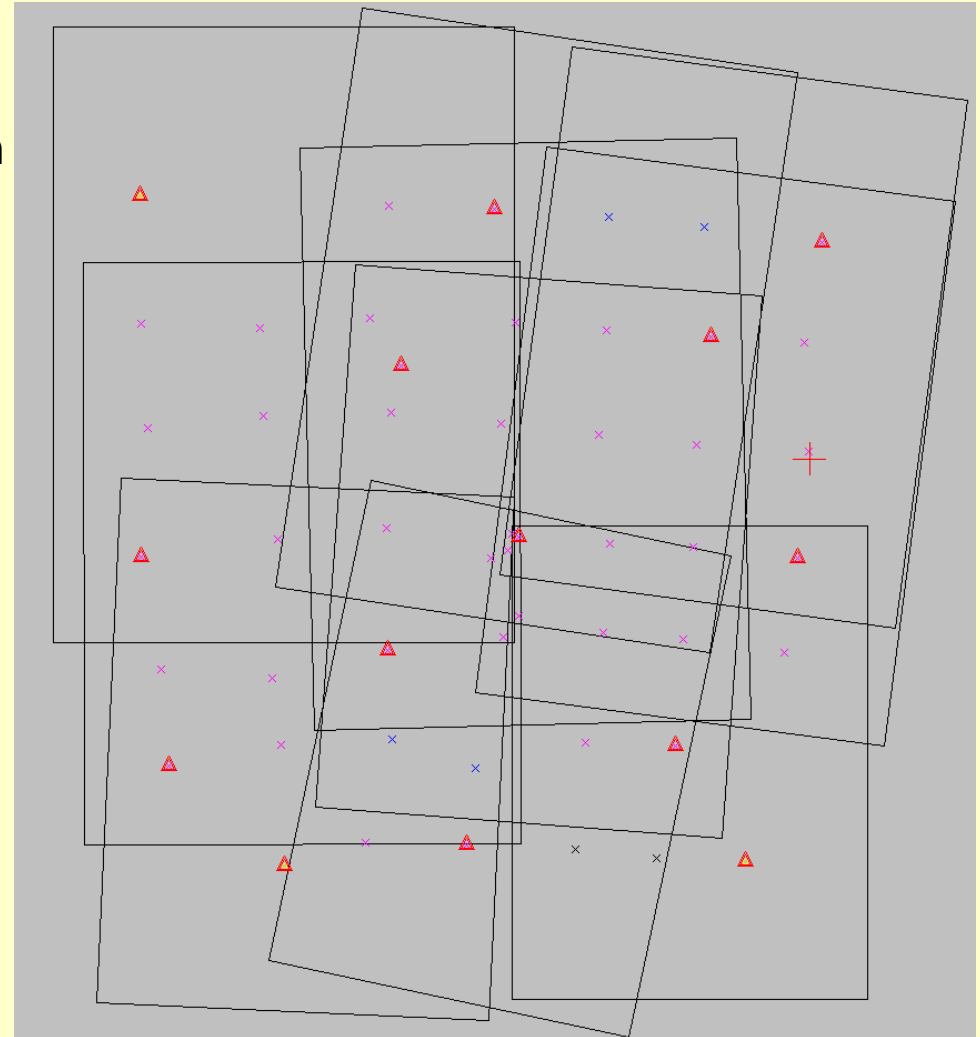

http://www.tanguayphotomag.biz/aerial-photography/images/2464_24_43-aerial-triangulation.jpg

Légiháromszögelés 4.

Légiháromszögelés sajátosságai UAV felvételeknél

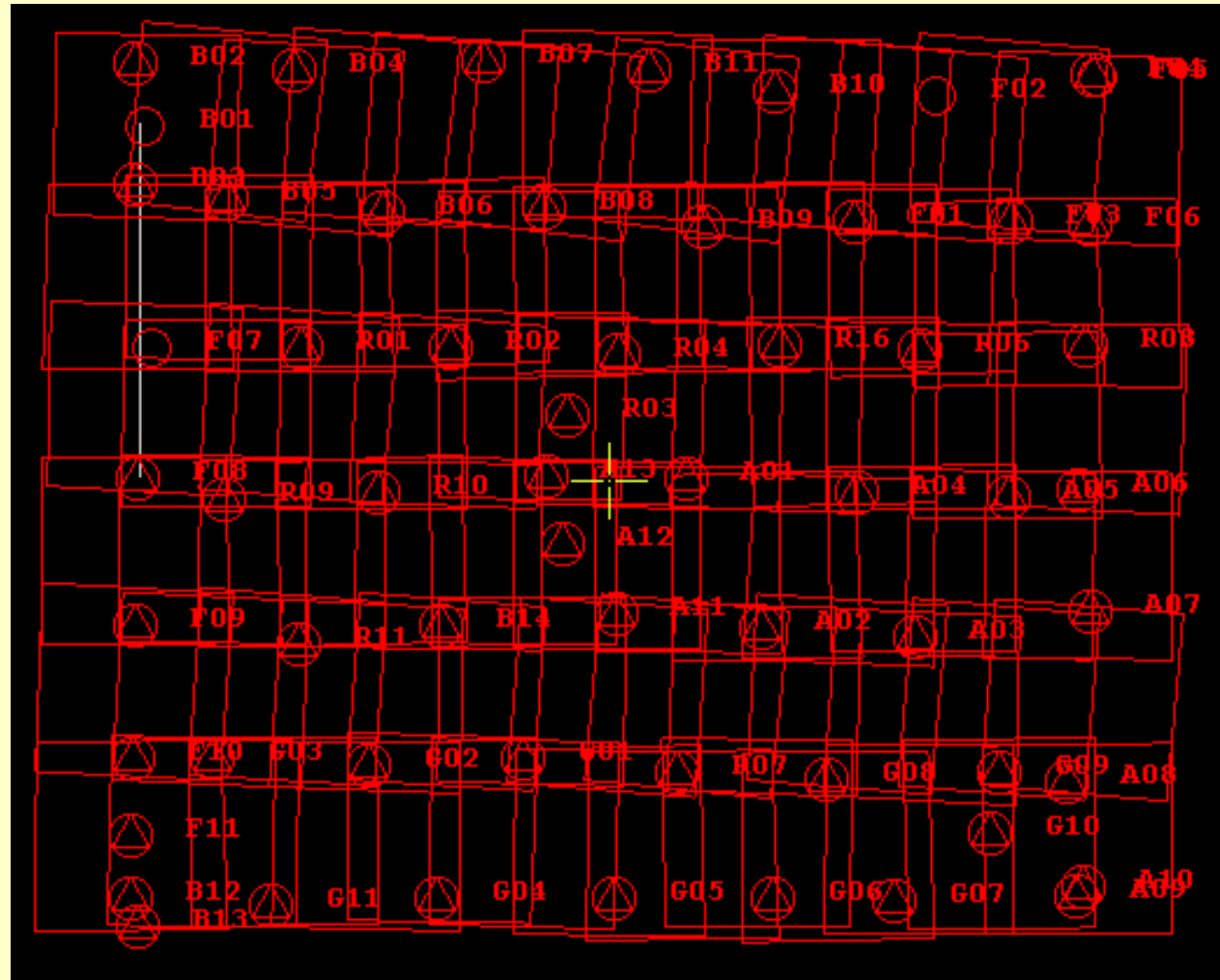
- Nincsenek mindig szabályos sorok.
- A felvételek tájékozási szögei nagymértékben eltérhetnek egymástól.
- Alacsony repülés, képvándorlás veszélye.
- Rövid üzemidő, emiatt gyakran több etapos a repülés.
- A légiháromszögelés nem mindig lehet modell alapú.
- A sugárnyaláb kiegyenlítés előnyt élvez.
- A járulékos paramétereknek nagy szerepe van.
- Fontos a kamera kalibráció végrehajtása.
- Kapcsolópontok mérése csak automatikus vagy fél-automatikus üzemmódban gazdaságos.
- Előre jelölt illesztőpontokkal a légiháromszögelés teljesen automatizálható.
- Sok mért pont van, ezért a hibaszűrés lényeges momentum.

Légiháromszögelés 5.

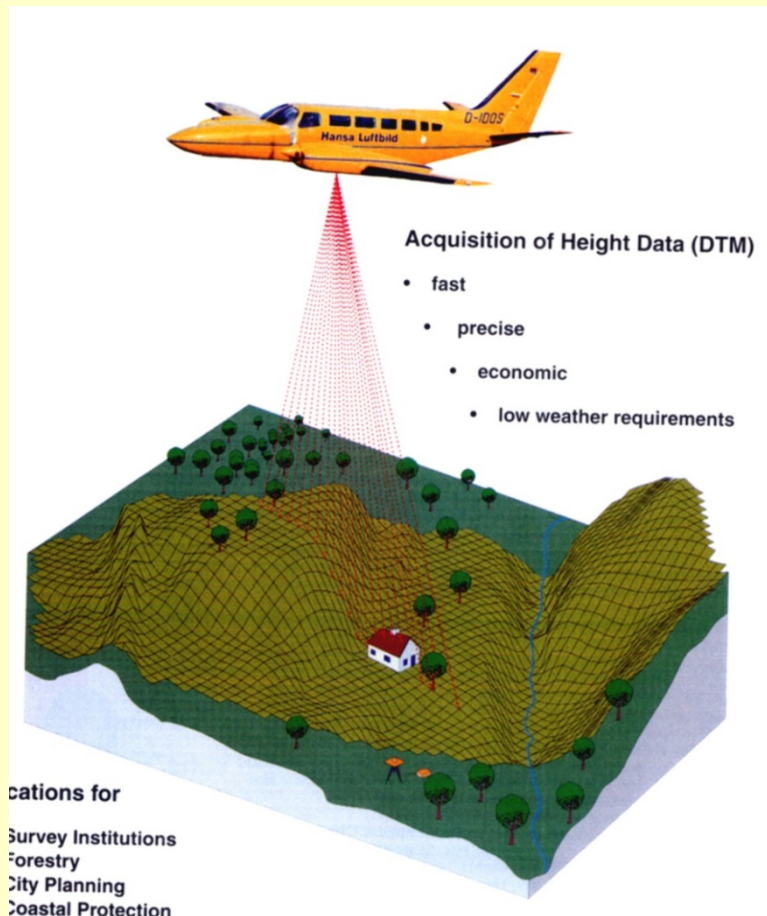
Automatikus digitális légiháromszögelés

- Automatikus belső és relatív tájékozás
- Direkt szenzor tájékozás vagy jelölt illesztőpontok automatizált mérése
- Kapcsolópontok automatizált mérése
- Sugárnyalábkiegyenlítés

Felmérés lézeres letapogatással 1.

Technológia bemutatása

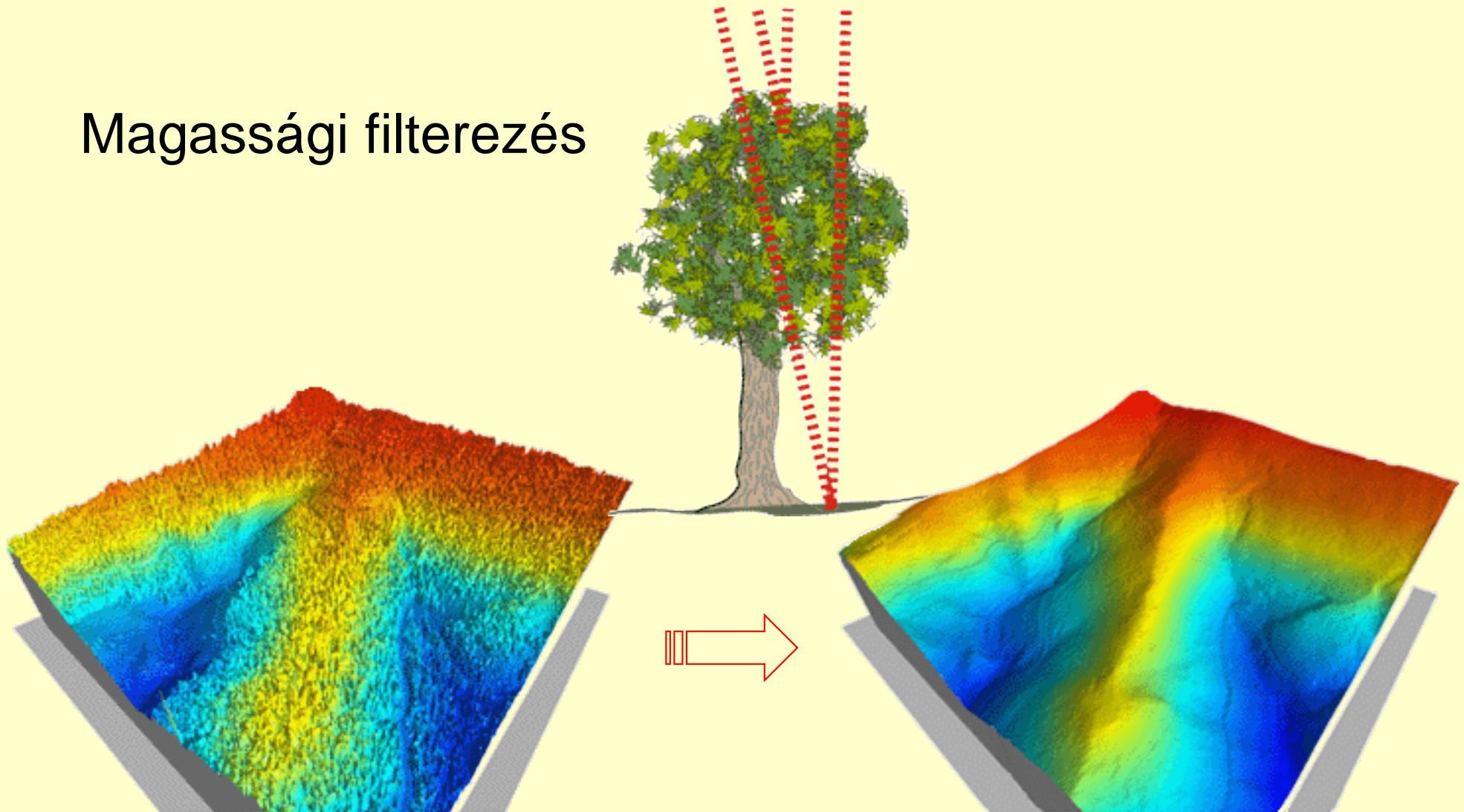

Felmérés lézeres letapogatással 2.

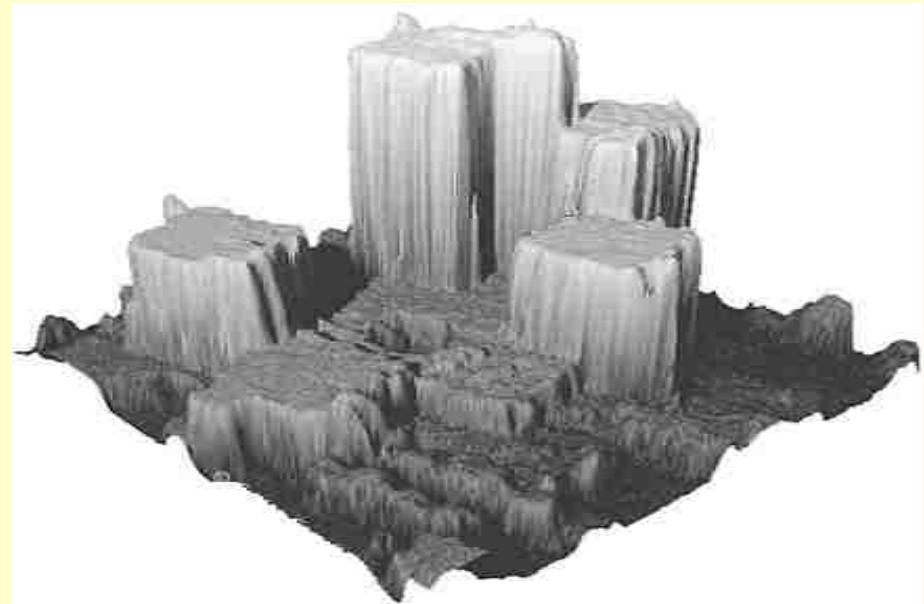
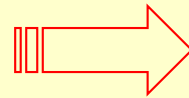
Magassági filterezés

Alkalmazási területek 1.

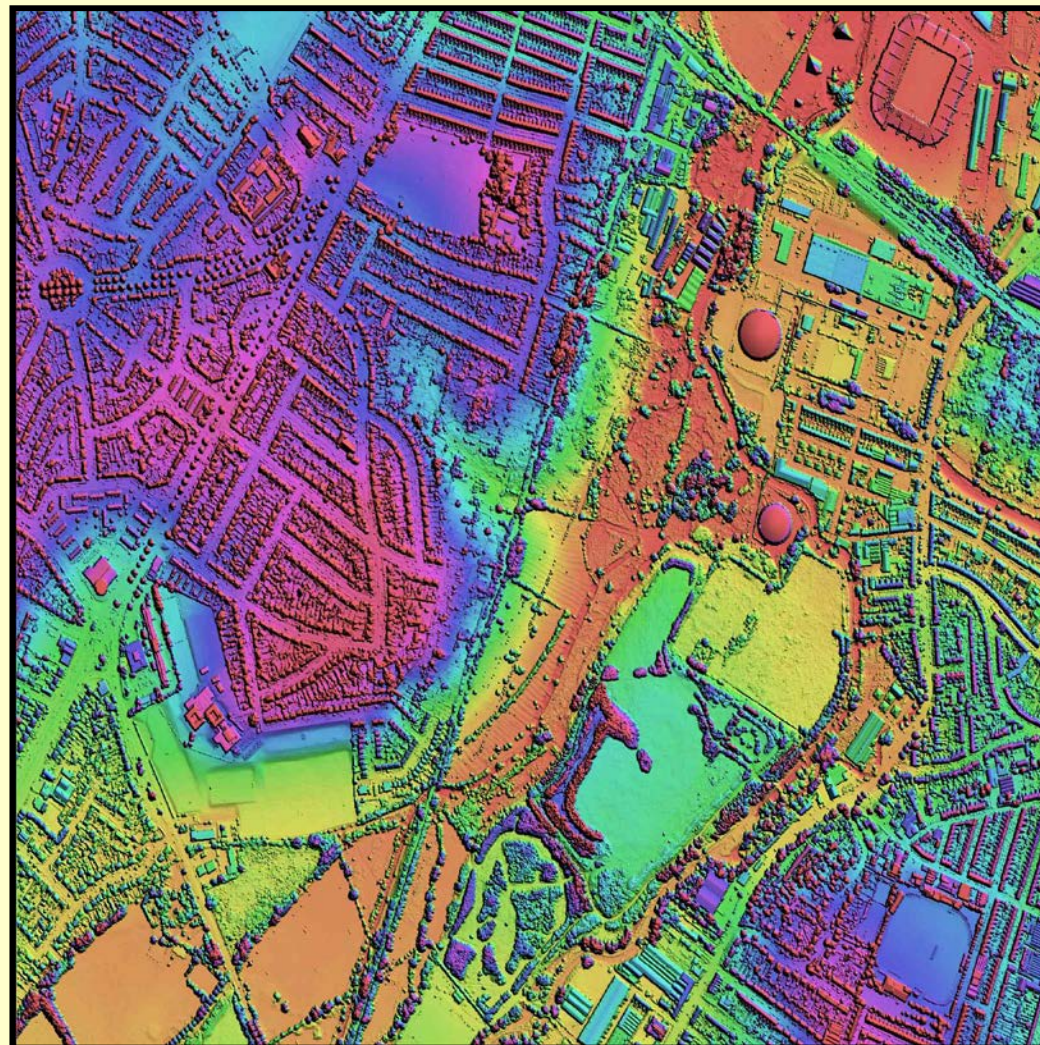
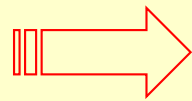
3D városmodellezés

Alkalmazási területek 2.

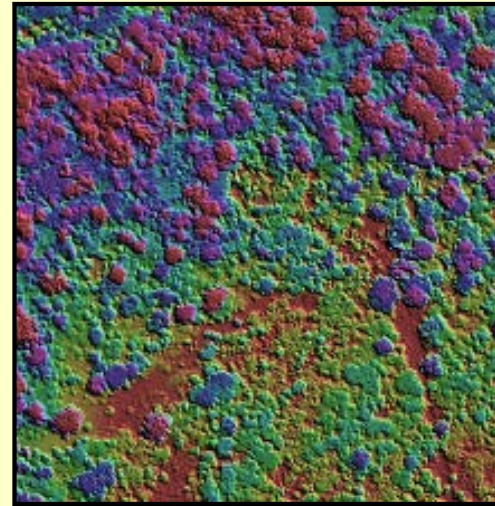
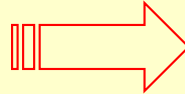
Felszínmodellek
készítése lakott
területen

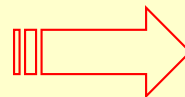
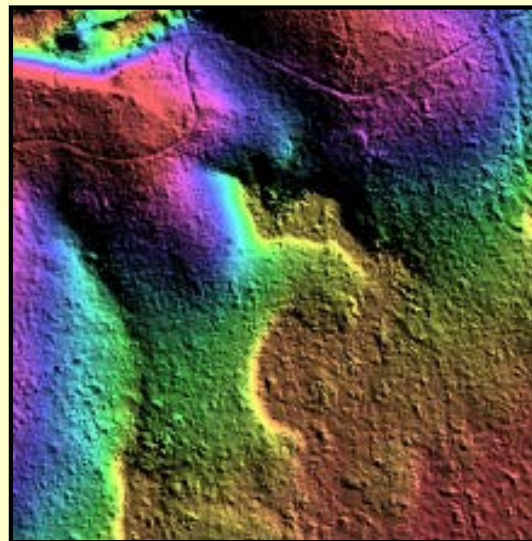

Alkalmazási területek 3.

Domborzatmodellezés növényzettel borított területen

Lidar
(Első visszaverődés,
növényzettakaró)

Lidar
(utolsó visszaverődés:
földfelszín a növényzet
alatt)

Felmérés lézeres letapogatással 3.

Földi lézerszkennerek alkalmazása

A piacon kapható lézerszkennerek eltérhetnek:

- Működésük fizikai elveiben
- Mérési frekvenciában
- Mérési pontosságban
- Hatótávolságban
- Lézersugár átmérőjében
- Belátható tér szögtartományában (pl. lehet körpanorámás)
- Árban

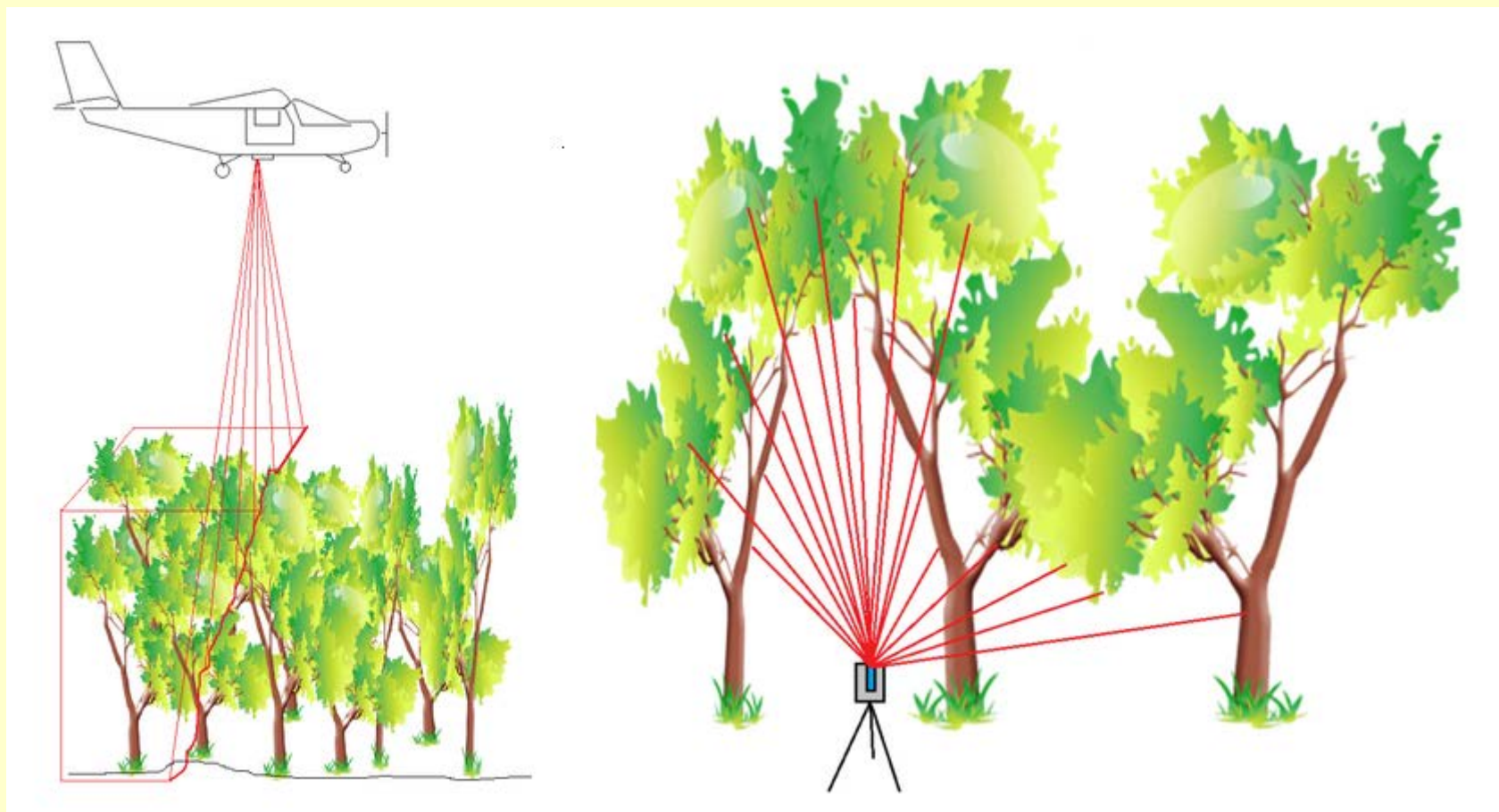
http://wiki.awf.forst.uni-goettingen.de/wiki/index.php/3D-_Terrestrial_laser_scanning

<http://www.directindustry.com/prod/leica-geosystems/product-14324-889203.html>

Felmérés lézeres letapogatással 4.

Légi lézeres felmérés kiegészítője lehet

http://wiki.awf.forst.uni-goettingen.de/wiki/index.php/3D-_Terrestrial_laser_scanning

Felmérés lézeres letapogatással 5.

Pontfelhő integrálása a fotogrammetriai képalkotással

- ❑ Fontos szempont egy megfelelő szoftver beszerzése
- ❑ Az integrálással könnyebbé válhat az interpretáció és a szegmentálás

<http://www.skylineglobe.com/SkylineGlobe/corporate/Default.aspx?>

<https://youtu.be/co6bTyBKRrs>

Felmérés lézeres letapogatással 6.

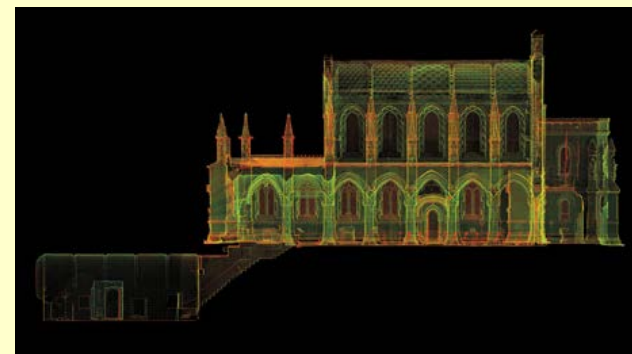
Alkalmazási példák

https://www.youtube.com/watch?v=_NxCfYkPYBI
<https://www.youtube.com/watch?v=qFl9gJ4s1BY>
https://www.youtube.com/watch?v=F58yK9_wFMo
<https://www.youtube.com/watch?v=pvavxnWmvMM>
<https://www.youtube.com/watch?v=d9Se95CavSs>
https://www.youtube.com/watch?v=Pfl_VHTpNSk

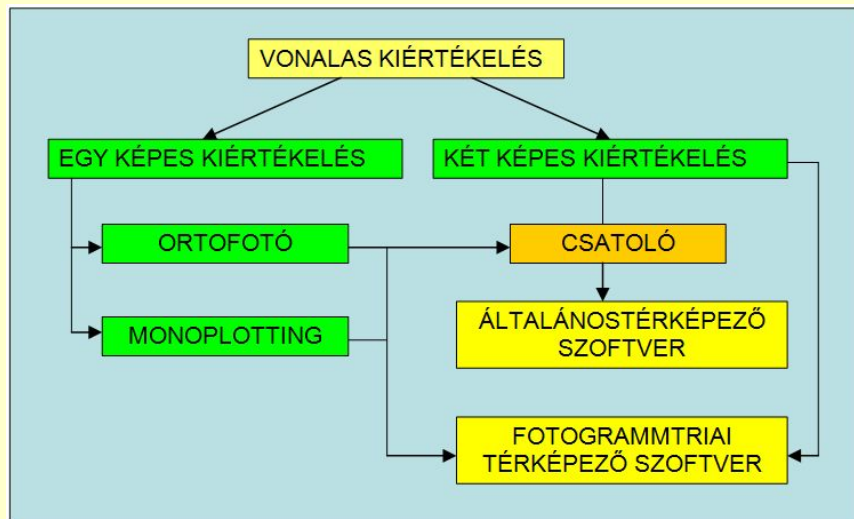
<http://medievalnews.blogspot.hu/2010/01/rosslyn-chapel-scanned-in-3d.html>

Előállítható végtermékek, kiértékelési módok 1.

- ❑ Ahhoz, hogy a képek kiértékelését elkezdhessük el kell végezni a tájékozások sorát, vagyis minden képre a belső tájékozást, majd a külső tájékozást. Alapvetően két csoportra oszthatók a kiértékelési eljárások:
  - ❑ Pontonkénti kiértékelés
  - ❑ Vonalas kiértékelés (térképezés)
- ❑ A pontonkénti kiértékelés során egy pontlista készül a megmért pontokról. A mért pontokhoz kiegészítő, magyarázó **(attribútum) adatokat** is rendelhetünk, melyek segítségével megállapítható a pont típusa. Pl. **kataszteri térképekhez** a pontokat kódokkal láthatjuk el attól függően, hogy telekhatár-pontok, épület töréspontok, út pontjai, stb. Az elkészült pontlistát egy külső **CAD térképező programba** lehet betölteni, ahol megrajzolható a végleges térkép.

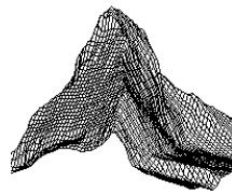
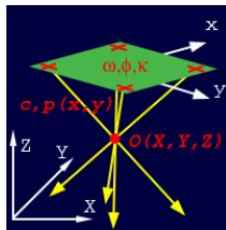
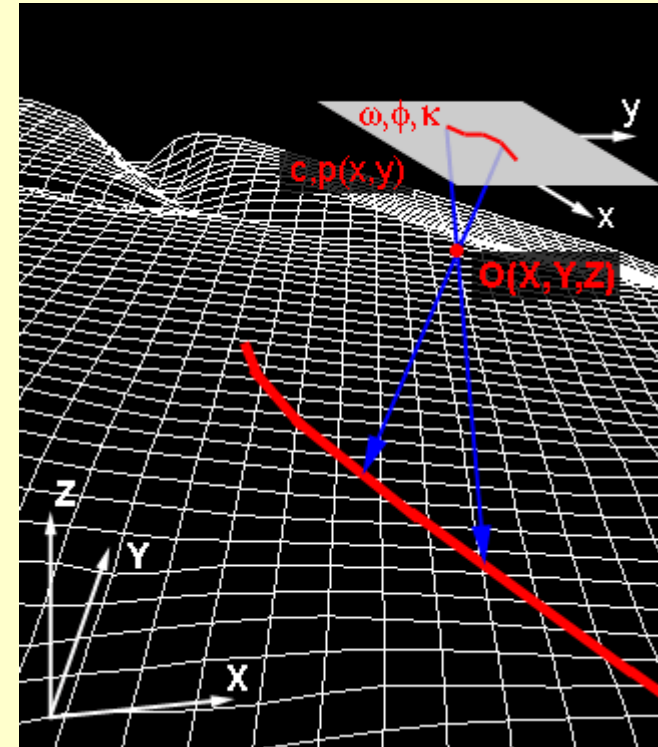

- ❑ A vonalas kiértékelés gyakorlatilag térképezési munkát takar. A térkép előállításához vagy a fotogrammetriai program térképező programmodulját használhatjuk vagy külső programként valamilyen **CAD programot** kapcsolunk a rendszerhez. Ilyen külső térképező programok tipikusan: ArcGIS, Microstation, AutoCad.

Előállítható végtermékek, kiértékelési módok 2.

Digitális monoplotting

A **Digitális Monoplotting** kényege, hogy egy kép és a hozzá tartozó **digitális terepmodell** segítségével minden pixelhez hozzárendelhetjük az X,Y,Z terepi koordinátákat. A Z értéket a DTM szolgáltatja, az XY koordinátákat pedig a **centrális vetítés alapegyenlete** alapján számolhatjuk ki. A számoláshoz természetesen ismernünk kell a kép **belső és külső tájékozási elemeit** is vagy egy tájékozott **ortofotóval** kell rendelkezünk.

$$X = X_0 + (Z - Z_0) \frac{r_{11}(\xi - \xi_0) + r_{12}(\eta - \eta_0) - r_{13}c_k}{r_{31}(\xi - \xi_0) + r_{32}(\eta - \eta_0) - r_{33}c_k}$$

$$Y = Y_0 + (Z - Z_0) \frac{r_{21}(\xi - \xi_0) + r_{22}(\eta - \eta_0) - r_{23}c_k}{r_{31}(\xi - \xi_0) + r_{32}(\eta - \eta_0) - r_{33}c_k}$$

Előállítható végtermékek, kiértékelési módok 3.

Összetartozó pontok automatizált kiértékelése Képpiramisok

faktor 4

faktor 16

eredeti kép

Gauss aluláteresztő szűrés

faktor 2

4

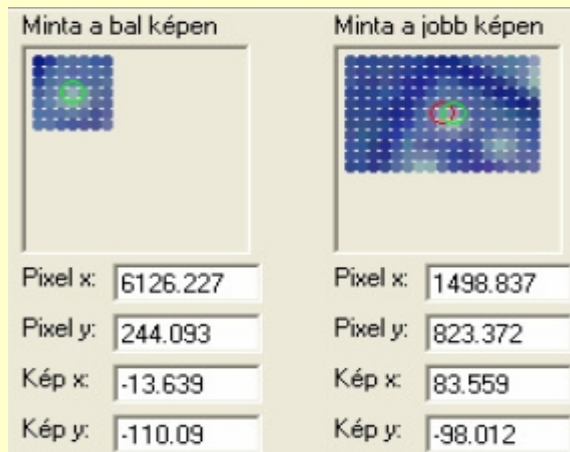
8

16

Előállítható végtermékek, kiértékelési módok 4.

Összetartozó pontok automatizált kiértékelése Képkorreláció

$$\rho = \frac{\sum_{r=1}^R \sum_{c=1}^C (g_1(r,c) - \mu_1)(g_2(r,c) - \mu_2)}{\sqrt{\sum_{r=1}^R \sum_{c=1}^C (g_1(r,c) - \mu_1)^2 \sum_{r=1}^R \sum_{c=1}^C (g_2(r,c) - \mu_2)^2}}$$

g_1 : mintaterület szürkeségi értéke

g_2 : célterület szürkeségi értéke

r,c : sor, oszlop index

R,C : sorok, oszlopok száma

μ_1, μ_2 : szürkeségi értékek átlaga a minta- és célterületen

Előállítható végtermékek, kiértékelési módok 5.

Digitális domborzat- és felszínmodellek előállítása

- Automatizált folyamat.
- Lehet felhő szolgáltatás is.
- Szintvonalak származtathatók.

<http://www.menci.com/topics/remote-drone>

Előállítható végtermékek, kiértékelési módok 6.

3D modellezés – légi felvételekkel

- A többképes (rézsút) kamerák lehetővé teszik a valódi 3D modell előállítását egy adatforrásból

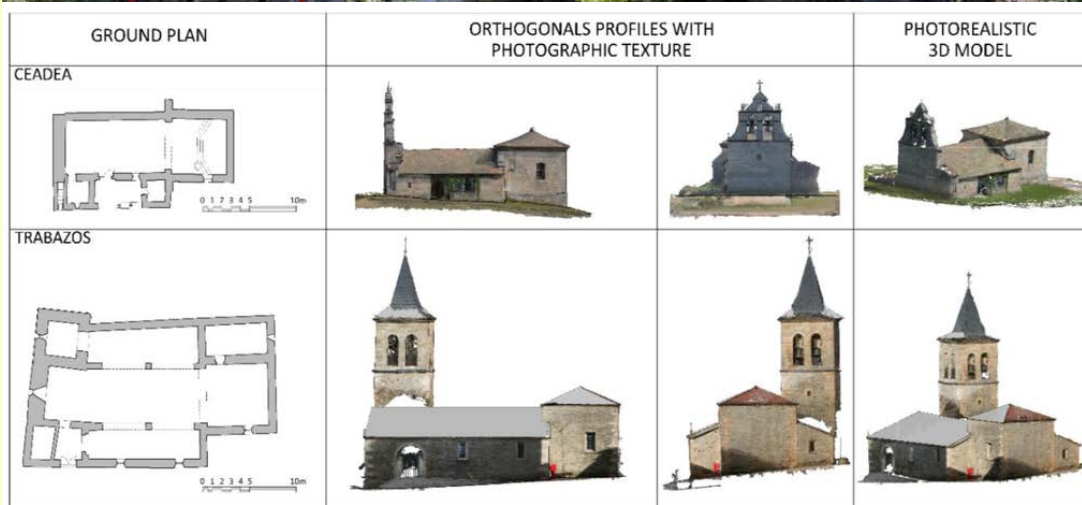
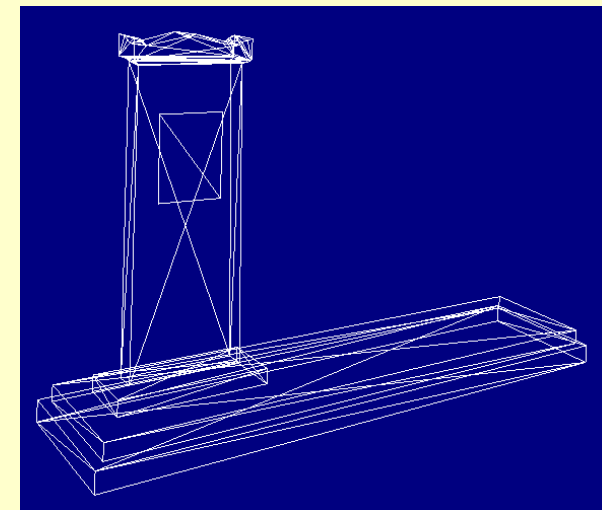
<https://www.youtube.com/watch?v=mSp4Jhq67vM>

Előállítható végtermékek, kiértékelési módok 7.

3D modellezés – földi felvételekkel

3dmeans.com

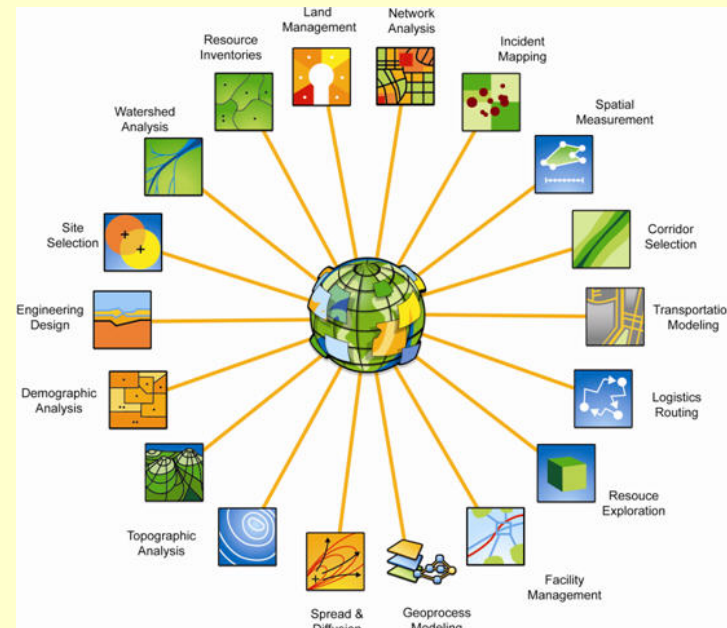
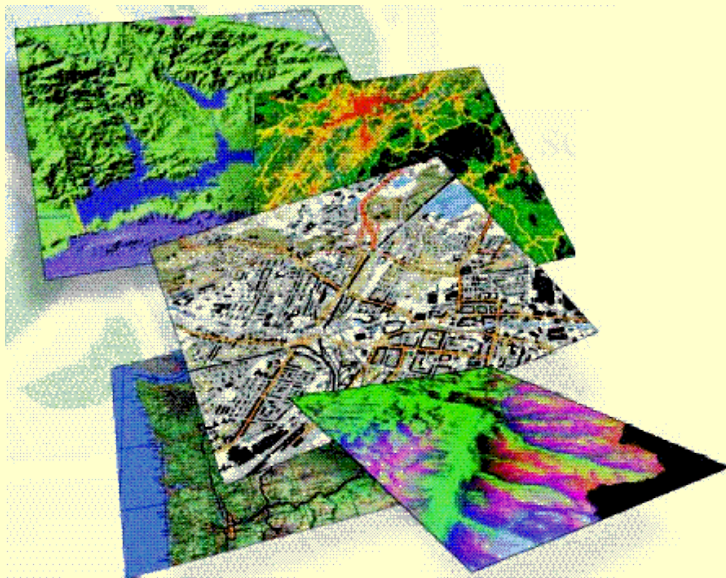
www.mdpi.com

Alkalmazási példák 1.

Fotogrammetria és a GIS kapcsolata

- ❑ Térképre és képre szükség van.
- ❑ A térinformatika részére szolgáltat elsődleges és másodlagos adatot, azzal egyre szorosabb a kapcsolat.
- ❑ A szakági feladatokhoz mérnöki tudás szükséges, ami nem automatizálható.

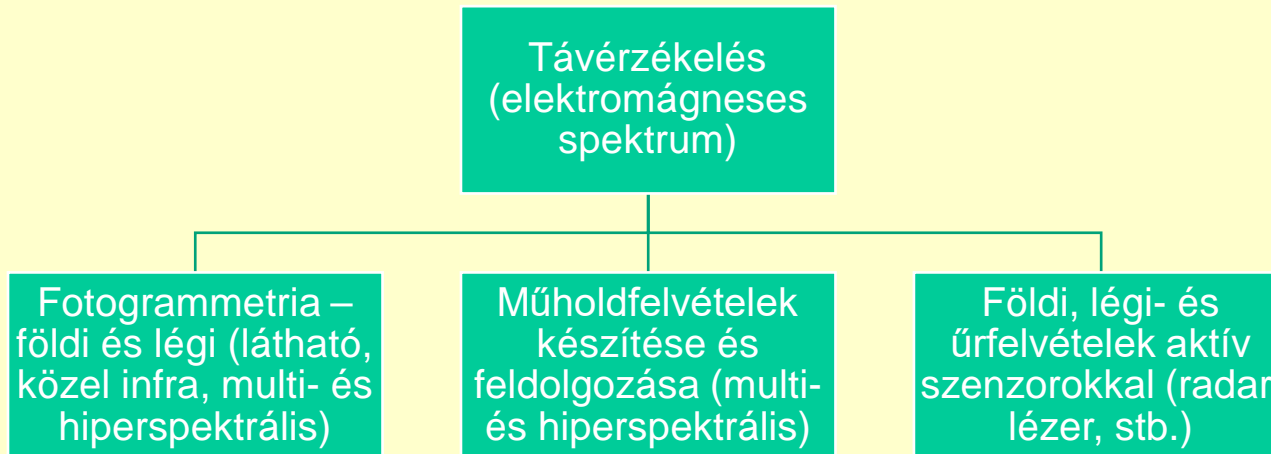

Alkalmazási példák 2.

Fotogrammetriai és a távérzékelés kapcsolata

Távérzékelés általánosabb fogalom, ennek része a fotogrammetria. A távérzékelés szót először mégis a földfelszínt pásztázó vagy fényképező műholdakra szerelt berendezések munkába állítása kapcsán kezdtük használni, és csak ezután terjesztettük ki a rokon adatfelvételezési technikákra is.

A fotogrammetriát megkülönbözteti és külön tudományággá minősíti: a mérőkép fogalma, földi és légi felvételezés, képfeldolgozási és kiértékelési módszerek sajátosságai.

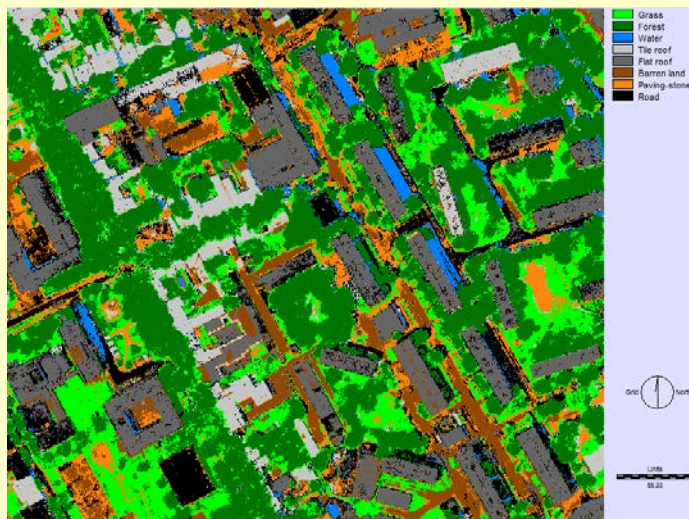
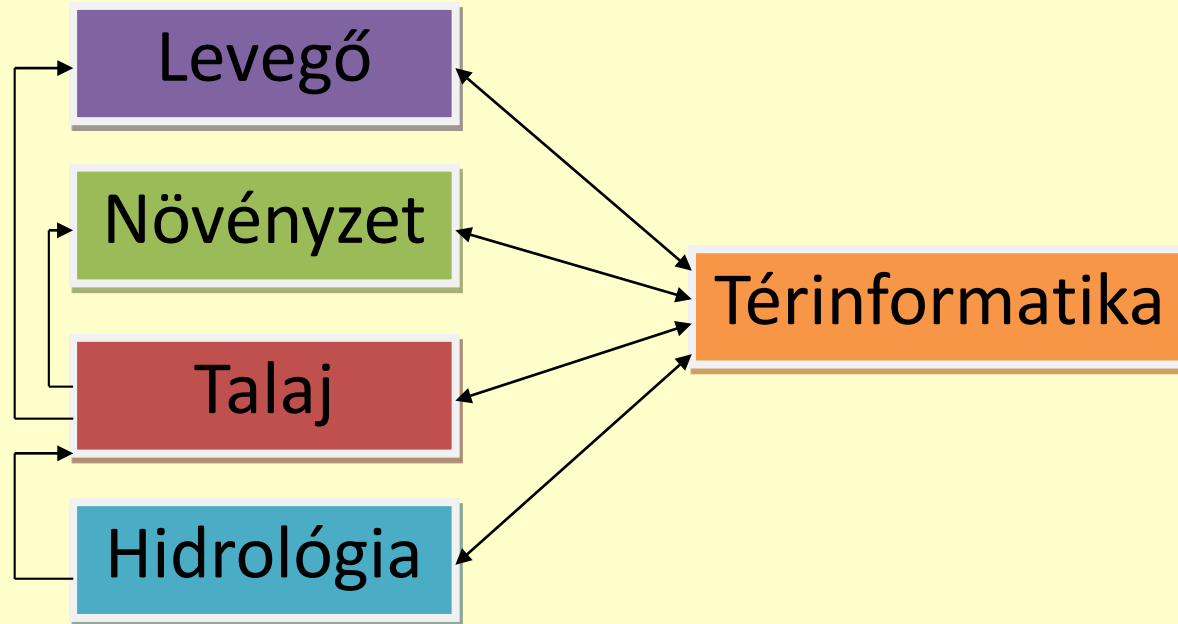

Információgazdagság

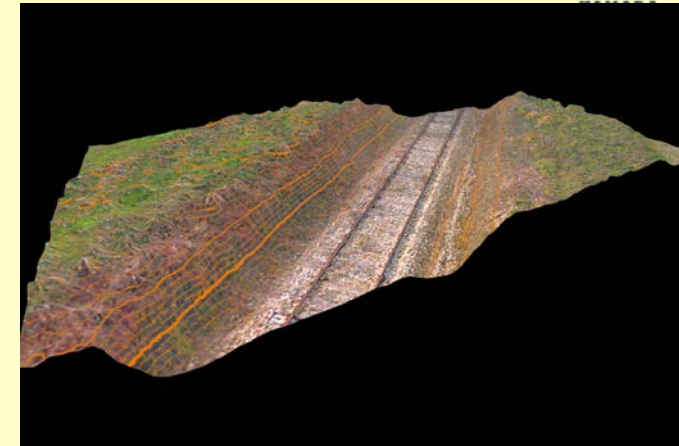
Egy példa - városökológia

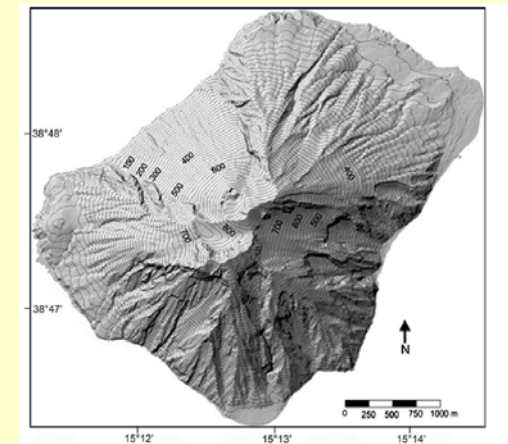
1. Metaadatbázis feltöltése
2. Ortofotók készítése légi- és űrfelvételekből
3. Tematikus térképek elkészítése
4. Ponszerű adatok feldolgozása
5. Adatintegrálás térinformatikai rendszerbe
6. Tanulmányok elkészítése

Egyéb alkalmazási területek

- építészet
- mérnökgeodézia
- vonalas létesítmények felmérése
- vízgazdálkodás
- mezőgazdaság, erdészet
- környezetvédelem, természetvédelem
- geológia, geokartográfia
- régészet
- talajtan, talajtérképezés
- közlekedés
- bűnügyek felderítése

<http://new.dronemetrex.com/dronemetrex-maps-a-railway-with-unsurpassed-accuracy-from-its-topodrone-100/>

https://www.researchgate.net/figure/223424117_fig3_Fig-3-A-shaded-relief-view-of-Stromboli-Island-derived-from-a-5-A-5-m-grid-DEM

<http://www.metrology.com.au/reverse-engineering/>

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

jancso.tamas@amk.uni-obuda.hu

